

TÁRCZA.

AZ 1546. ÉVI FEGYVERSZÜNETRE ÉS A GYÖNGYÖSI TÁRGYALÁSOKRA VONATKOZÓ ADATOK.

MOHÁCSI vést követő zavarokról, az ellenkirályok koráról, midőn a török már végleg megfészkelte magát Magyarország közepén, úgy hogy már kiverésére aligha gondolt valaki, csak a vele való megalkuvásra, midőn a földjéről elűzött kurtanemes s a szökött jobbágy útonálló csapatokba kezd szervekedni; a végvárak katonái is guerilla-harcban állanak már úgyszólva mindenkivel szemben, midőn a szegény paraszt sohsem tudhatta, kinek vet, ki aratja le vagy égeti fel a termést: ebbe a szomorú, de érdekes és kalandos világba vezetnek a közlendő okmányok. Magyarország egy része a török ellen nyugati támogatást keresett s megválasztotta királynak V. Károly császárnak, a német-római-spanyol világbirodalom uralkodójának öccsét, Ferdinándot, ki a trónra már a Mátyás és Ulászló alatt kötött szerződések alapján is igényt tartott; az ország másik része Szapolyai János nemzeti király alatt török segítségre támaszkodva szeretne volna a németet kiszorítani; a zavarosban a török oly sikerrel halászott, hogy három hadjárat után az ország egyharmada kezébe került; 20 év telt el már a királyválasztás óta s V. Károly és Ferdinánd még mindig csak ígérték a nagy felszabadító európai segélysereget, a mi kisebb zsoldos-had az országban volt, az többet ártott, mint használt, egyedüli sikeres működés még az 1532-i ellenhadjárat volt, de a harez folytatása helyett itt is békére lépnek a megvert törökkel. Jön a Katzianer szégyenletes szerepe, az 1537-i kudarc.

Az 1545-i nagyszombati országgyűlésen végre hangra kapott az elkekeredés; a ketté szakadt ország Habsburg-uralom alatt álló nyugati felének emberei s elkezdik hangoztatni, hogy jobb volna a töröknek meghódolni, mint magukra hagyva céltalan harcokban lassan elpusztulni. Ferdinánd — tanácsosaitól értesülvén előre e hangulatról — el sem mert menni a gyűlésre, melyet így Várdai Pál helytartó, az esztergomi érsek vezetett. Évek óta folytonosan a török elleni nagy európai háborúról hallván, melynek megindítását egyik évről a másikra halasztgatta Károly császár, természetesen a hangulat kezdetben harcias volt; bízták a császár múlt évi május 7-i levelében tett határozotti ígérétségben s a hadjárat kitűzésének napját várták már. Azonban török forrásból hamar megtudták az országgyűlés előzményeit s a csalódás annál erősebb volt. A császár ugyanis Weltwyck Gáspár nevű tanácsosát küldvén el a gyűlésre, ettől Ferdinánd megtudta, hogy bátyja személyesen nem szándékszik hadat vezetni a török ellen s csak segélycsapatot küld. Ferdinánd újra hozzáfordult, de a császár kimentette magát, hogy a francia királylyal kötött békét nem tartja szilárdnak a belgiumi zavarok miatt, a protestáns fejedelmek magatartása miatt sem hagyhatja el országát, jobb lesz tehát ha Ferdinánd is békére lép a törökkel. A király erre Adurno Jeromos egri prépostot küldte békekövetül a portára 1545 január elején s megengedte, hogy a béke árába titkos adófizetést is kínálhat. E közben február 10-én megnyitotta Várdai az országgyűlést s az Adurno követségét elhallgatva, a háború folytatására subsidium megszavazását kérte; a király jelen nem léte miatt gyanakvó köznemesség pénzkicsalási kísérletnek minősítette ezt a bejelentést s a Weltwyck bezejede, — hogy császára nem jöhet személyesen, de küld 10.000 gyalogost és 2400 nehéz fegyverest — éppen nem javította a hangulatot. Híre futott a békekövetségnek is s mindezek hatása alatt a kir. előterjesztés részletes tárgyalásánál 33 megye követe ellenzékbe tömörült, az adót megtagadta s a katonaállítást is csak a király személyes megjelenésétől tette függővé. Hosszas alkudozások után végre megegyeznek a főurak és köznemések, de a felterjesztést jó részét nem fogadta el a király; a hadjáratra még mindig komolyan készültek: 1 frt. adót szabtak minden kapura a véghelyek megerősítésére és hadinép fizetésére; elhatározták, hogy minden főpap és birtokos személyesen fegyvert fogjon, a káptalanok, özvegyek, gyermekek, öregek és betegek, valamint az őrizetül maradtak helyettest küldjenek, a plébánosok és oltárjavak birtokosai tizen küldjenek egy fegyverest; a birtokosok minden 10 jobbágy után egy fegyverest, a tizedet élvező

egyháziak és a sóbányák, harminczadok és egyéb királyi jövedelmek világi birtokosai minden 100 frt. jövedelem után öt lovaszt szereljenek fel stb.

Kikaptuk e pontokat annak illusztrálására, hogy a magyarság vezetői komolyan hajlandók voltak a török elleni általános nagy hadjáratra s annyi csalódás után is még mindig biztak ebben; megújítják ez ajánlatukat a következő évi pozsonyi országgyűlésen is, természetesen ez is papiroson marad. A király külföldön lakik, alattvalóiban nem bízik, az ország szétdarabolva, idegen tanácsosok intézkednek a magyarság folytonos tiltakozása ellenére is rólunk, nélkülnünk, a rend felbomlott, a főurak saját önző céljaikra használják ki a zavarokat, úgy hogy 1547 decemberében egy újabb nagyszombati országgyűlés arra kéri a királyt, hogy a hadviselésétől hazátlanná lett népet fogadja a király zsoldjába, hogy a főurak ne használhassák fel őket pártoskodásaikban.

A király folyton pénzt kér és panaszkodik, hogy nagyon ráfizet Magyarországra; az ország folyton segínyt kér, sőt már sértett jogait is emlegeti (a nádori szék be nem töltése, idegen tanácsosok, kamara stb.). A baj nem helyi színezetű, egész Európa nagy rázkódáson megy keresztül a középkor végén, az újkor elején; a baj gazdasági természetű s nem annyira okozata, mint inkább oka a politikai zavaroknak. A bevételek az egész középkoron át terményekben történtek inkább, pénzforgalom csak a városi kereskedelemben volt élénkebb, most Európaszerte a megváltozott viszonyok különösen a hadügyben nagy pénzbefektetéseket kívántak, e kiadással szemben a bevétel most is csak terményekben áll, melyeket nehéz, néhol lehetetlen rendszeren értékesíteni s a pénztelenségen nem segített sehol az adóemelés, csak a teherhordó osztályokat keserítette el s az egész Európán végig vonuló parasztlázadásoknak ez a főoka. Nálunk is a jobbágyság szívésebben elviseli a török gazdát, mely serege élelmezésére megelégszik a nyersterményekkel, mint a harácsoló németet.

A sokáig húzódó békealkudozásból végre először 1546 évi fegyverszünet, 1547 végén pedig öt évi béke született, melyről az uralkodó siet értesíteni a véghelyeket, a törvényhatóságokat s az épen együttülő országgyűlést. Az urakat épen nem ragadja el a dolog: V. Károly a protestánsokat leverte Németországban, a török a perzsával harcol, tehát itt volna a legjobb alkalom kiverni az országból. Az a béke úgysem ér semmit, mert a török szokás szerint nem tartja meg s ha most a császár egész erejével rátámadna, ki lehetne verni, de ha öt évi békés időt nyer a berendezkedésre, soha meg nem szabadulunk

tőlük. Ha hadjáratot nem akarnak vezetni, legalább a Dunamelléki véghelyeket erősítsék meg jól, a főkapitány (Báthory Endre) gyűjtson hazai zsoldosokat, a rablóváarakat romboltassa le a király stb. (E kéréseiket követek útján juttatták el Augsburgba, hol a Fráter György követei: Pesty és Haller oly sikeresen támogatták ezeket, hogy a birodalmi gyűlés a béke tartamára évi százezer forintot szavaz meg a magyar végváarak megerősítésére és fenntartására).

Ferdinánd különben e békének egy szegyenletes pontját nem tudatta az országgyűléssel. Azt, hogy ő e békét megvásárolta: évi 30.000 aranyon a szultántól és 3000 aranyon Rusztem nagyvezértől. Ellenben kiemelte azt, hogy minden birtok, melyet Szoliman saját embereinek adományozott, de ezek még békés úton birtokba nem vehettek, a király területéhez számít. Nagy vitára adott alkalmat a szökevények kölcsönös kiadására vonatkozó pont; mint keresztyének tiltakoztak ellene, hogy hitsorsosukat a pogánynak kiszolgáltassák. Miután a béke már megkötetett, vitatkozni nem volt érdemes tovább róla, kéri tehát a királyt, hogy gondoskodjék róla, hogy legalább meg is tartsa a török a békepontokat, mert máris nagyobb adót követel a meghódolt területen, a király területén pedig igyekszik meg hiúsítani minden módon, hogy a királyi adót be lehessen szedni. Hogy e panaszok indokoltak voltak, mutatják az alább közreadott okmányok.

Pár szót még az azokban megemlített egyénekről: Pekry Lajos a felvidék egyik legtekintélyesebb főura volt, a szerencsétlen 1532-i szlavonai hadjáratban a magyar csapatok vezére, kit. János királyhoz való pártolásától félve, Ferdinánd 1537-ben elfogott azon ürügy alatt, hogy egy királyi rézszállítmányt elrabolt s bár tisztázta magát s a rendek kezességére szabadon is bocsátották, még az 1545-i országgyűlés is, családja is hiába követelik, hogy adja vissza neki az elkobzott Lykava és Újvár várakat. Felesége Münsterberg Zsófia hercegnő, kinek befolyása nélkül aligha szabadul ki olyan hamar. Tharnóczy András a királyi naszádosok kapitánya, kit békealkudozásra és fogolykicsérésre küldtek Gyöngyösre, ellátva hosszú részletes utasítással, hogy miről tárgyaljon Kászon basa török megbízottal; a tárgyalás azonban idő előtt megszakadt, mert a kíséző magyar és török katonaság úgy összekapott, hogy Kászon basa sátra hátrahagyásával menekült el. Tharnóczy azután elnyeri a kassai kapitányságot, de sokáig nem élvezheti, mert 1556-ban már néhainak nevezi a Maczedoniai Péter kinevezéséről szóló oklevél. (Neoregestr. A. f. 29, no 24.)

Helytartó a már említett Várdai Pál esztergomi érsek, ország fő-

kapitánya Báthory Endre. A Tharnóczy utasításai és Kászon basa felelete a Duna-Tisza közti viszonyokról ad inkább számot, a következő irat: Allya Mátyás kárvallása a Dunántúlra vezet. Itt még az 1547 január 13-i hidvégi partialis gyűlés négy kapitányságot állít a Dunántúl védelmére: Horváth Márk (a ki Márk vajda néven szerepel ezen iratban) Csurgón székel 100 főnyi állandó lovascapatával, hogy a Dráva vonalát őrizze, ugyancsak 100—100 emberes kapitányságok vannak még Paczódon, Devecseren és Pápán.

A következő magyar nyelvű levél egykorú másolatban maradt meg, aláírása nincs; írója a szerémségi Ahmed basa mellé tolmácsnak rendelt tráciai beglerbég, kit a szultán Erdélybe küldött, hogy Frater Györgyöt elfogja s élve vagy halva Konstantinápolyba vigye (l. Verancsich, *Fragm. Rerum Hung. anni MDL 1*), Izabella királynő azonban időközben kibékül a baráttal s védelmébe veszi a törökkel szemben a Kászon pasához írt sajtáságos olaszos latin sajátkezűleg írt levelében. A gyöngyösi tanácskozásról s az azt befejező verekedésről pár szót ír Budai «Polgári lexicon»-ában, a dunántúli kapitányságok működéséről s a fegyverszünet és béke történetéről bővebben l. Buchholz F. B.: *Geschichte der Regierung des Ferdinand I.* (Wien 1838.) VII. kötetét s a Fraknoi V.: *Magyar Országgyűlési Emlékeit.*

1. *Ferdinandus divina favente clementia romanorum, Hungariæ, Bohemiæ etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum etc.*

Magnifice, fidelis nobis dilecte! Scias nos cum cæsare turcarum ad certum tempus inducias pepigisse; qui cum commiserit bassis et officialibus ac subditis suis in regno nostro Hungariæ, Croatiae et Sclavoniæ nunc constitutis, ut has ipsas inducias erga nos, confiniaque et subditos nostros observent inviolate, nos quoque volentes eas per te et alios fideles subditos nostros firmiter observari; mandamus fidelitati tuæ firmiter, ut usque ad aliam commissionem et informationem nos-

Ferdinánd, isten kegyelméből a római birodalom, Magyarország, Csehország stb. felséges királya, Spanyolország infánsa stb.

Nagyságos kedvelt hívünk! Vedd tudomásul, hogy bizonyos időre fegyverszünetet kötöttünk a török császárral; s minthogy ez megparancsolta az országunkban, Magyarországon, Horvát- és Szlavonországban állomásozó basáinak, tisztjeinek és alattvalóinak, hogy a fegyverszünetet velünk, a végekkel és alattvalóinkkal szemben sértetlenül megtartsák, mi is veled és többi hű alattvalóinkkal meg akarván tartatni: szigorúan meghagyjuk hűségednek, hogy újabb rendeletünkig és utasításun-

tram has ipsas inducias et tu ipse observare et per omnes, qui tibi subsunt, inviolabiliter observari facere sub pœna decreti, idest nota perpetuae infidelitatis debeas et nihil omnino contra officiales et subditos turcarum imperatoris ubivis constitutos usque ad aliam commissionem nostram attentare audeas. Nam alioquin certus sis, quod a violatoribus induciarum ipsarum gravem pœnam exigi faciemus. Aliud igitur pœna sub præmissa facere non præsumas.

Datum Viennæ, septima januarii, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo sexto.

Ferdinandus m. p.

Nicolaus Olahus m. p.

Kivül: Magnifico Ludovico Pewkry de Pethrowyna, comiti comitatus Lypthowiensis etc. fideli nobis dilecto.

2. Instructio domini Tharnóczy. Ferdinandus divina favente clementia romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum etc.

Instructio super his, quæ fidelis noster egregius Andreas Tharnoczy, capitaneus nazadistarum nostrorum apud splendidum et magnificum Kazzon passa potentissimi thurcarum imperatoris in partibus regni nostri Hungariæ locumtenentem, nostro iussu est diligenter et fideliter acturus et tractaturus.

kig a fegyverszünetet úgy magad megtartsd, mint alantasaiddal sértetlenül megtartsd örökös hűtlenség (nótázás) terhe alatt és újabb rendeletünkig a török császár bárhol található tisztjei és alattvalói ellen ne merj semmit tenni. Mert különben biztos lehetsz, hogy a fegyverszünet megszegőit súlyos büntetéssel sújtjuk. Másképen tehát a fentjelzett büntetés terhe alatt ne cselekedjél.

Kelt Bécsben, az úrnak ezeröttszáz negyvenhatodik esztendejében, január hó 7-én.

Ferdinánd m. p.

Olah Miklós m. p.

Külső czim: Nagyságos petrovinai Pekry Lajosnak, Liptó vármegye főispánjának stb. kedvelt hívünknek.

Ferdinánd, isten kegyelméből arómai birodalom, Magyarország, Csehország stb. felséges királya, Spanyolország infánsa stb.

Utasítás arra nézve, hogy kiváló hívünk: Tharnóczy András, nadszadosaink kapitánya fényes és nagyságos Kászon pasánál, a törökök hatalmas császáranak Magyarországunk részeiben való helytartójánál, a mi parancsunkból szorgalmasan és híven mi-felől tárgyaljon és egyezkedjék.

Imprimis: præfatus Andreas Tharnoczy sine mora ad dictum Kazzon passam Budensem proficiscens nostro nomine illi salutem favorem et benivolentiam nostram regiam referat, dicatque se ad illum propterea rursus esse remissum, quod cum tam ab eodem Tharnoczy, quam literis ipsius propriis Kazzon passæ nunc ad nos et etiam dominum strigoniensem locumtenentem in Hungaria nostrum datis intelleximus ipsum Kazzon passa non minime super eo lamentari, quod ad literas ipsius, quas ad nos se crebras dedisse significat, respondere non fuisset dignati, eum ab huiusmodi lamentatione ac querelis liberaremus et bono quietoque animo esse iuberemus.

Non enim esse causam, cur de non dato ei ad literas suas responso merito de nobis lamentari ac conqueri possit, quotiescunque enim ad nos vel literas, vel nuntium misit, semper ei partim per literas, partim per nuntios tum suos, tum nostros prius ex civitate nostra Vienna, postea Posonio, deinde etiam hinc ex Praga, si bene recordamur, respondimus de omnibus his, quæ ad nos scripsit aut nunciavit, exceptis his binis aut ternis suis postremis literis, quas nuper quarta junii et deinde per ipsum Tharnoczy decima octava julii, postremo per servitorem nostrum nunc ex Constantinopoli reversum super variis querelis ad nos dedit.

Először is utazzék fentemlített Tharnóczy András késedelem nélkül a mondott Kászón budai pasához a mi nevünkben, s jelentvén neki királyi üdvözlötünket, kegyünket és jóakaratumkat, mondja meg, hogy azért küldtük hozzá újra, mert — minthogy úgy magától Tharnóczytól, mint magának Kászón pasának hozzánk és Magyarországunk esztergomi helytartójához intézett leveleiből megértettük, hogy Kászón nagyon panaszkodik, miszerint hozzánk sűrűn küldött leveleit válaszra sem méltattuk — meg akarjuk az eféle siralmaktól és panaszoktól kímélni és lelkét megnyugtatni.

Nincs semmi oka rá, hogy a felől panaszkodjék, hogy leveleire tőlünk illőleg választ nem kapott volna, mert, a hányszor csak levelet vagy követet küldött hozzánk, mindannyiszor, hol levéllileg, hol vagy az ő, vagy saját követünk útján előbb Bécs városunkból, később Pozsonyból, végül innét Prágából is — ha jól emlékszünk — feleltünk neki mindarra, a mit nekünk írt vagy izent, kivéve két vagy három utolsó levelét, melyekben nemrég junius 4-én, azután épen Tharnóczy útján julius 18-án, s végül a most Konstantinápolyból visszatérő szolgánk kézbesítésével különböző panaszokat emel előttünk.

Ad quas etiam literas sua¹ no-
 issimas dedissemus antea ei res-
 ponsum, sed cum plurimas que-
 relas contra fideles officiales et
 subditos nostros continebant, vo-
 luimus prius de omnibus fieri
 certiores, an nostri ea, de quibus
 conqueretur, contra eum et sub-
 ditos potentissimi caesaris turca-
 rum, domini sui, amici et confœ-
 derati nostri commisissent, ut re
 omni intellecta certius et cum
 maiori fundamento ei respondere
 possemus.

Quum itaque has ipsius passæ
 budensis querelas accepissemus,
 mox fidelibus nostris agriensibus
 et etiam aliis, contra quos quere-
 læ hæ fiebant, literis nostris fir-
 missime mandavimus, ut ad eas
 querelas nobis responderent,
 seque de his omnibus, quarum
 copiam ad eos miseramus, expur-
 garent; qui maximi vero agrien-
 ses ad nos de omnibus querelis
 passæ budensis responderunt et
 partim se excusarunt, nonnullaque
 a se facta esse negarunt; partim
 vero statum earum rerum, quæ
 in defensionem sui atque ditionis
 nostræ per eos facta essent, expli-
 carunt; imo gravissime sunt
 conquesti maximas iniurias, dama-
 na et multorum servitorum ac
 subditorum nostrorum cædes ac
 captivitates per officiales et sub-
 ditos potentissimi thurcarum im-
 peratoris ab ingressu suo Agriam

Ezekre a legutolsó leveleire is-
 feleltünk volna már előbb, de —
 minthogy azok hű tisztjeink és
 alattvalóink ellen igen sok panaszt
 tartalmaztak — előbb meg akar-
 tunk róla győződni, hogy híveink
 ellene és urának, a hatalmas török
 császárnak, a mi barátunknak és
 szövetségünknek alattvalói ellen
 csakugyan elkövették-e mindazt,
 a miről panaszkodik, hogy így a
 dolgot egészen ismervén, biztosab-
 ban és alaposabban felelhessünk.

Midőn tehát a budai pasának
 panaszait vettük, egri híveinknek
 s a többieknek is, kikre e pana-
 szok vonatkoztak, leíráttal szigo-
 rúan meghagytuk, hogy ezekre a
 vádakra feleljenek s tisztázzák
 magukat mindaz alól, a mit má-
 solatban velök közöltünk. Mire
 ők — főkép az egriek — a budai
 pasa minden panaszára nézve fel-
 terjesztést tettek, s részint kimen-
 tették magukat, tagadván sok
 nekik tulajdonított dolog elköve-
 tését, részint pedig kifejtették
 mindazt, a mit saját maguknak
 és birtokunknak védelmére tettek
 és igen súlyos panaszt emeltek a
 nagy sérelmek, károk és a miatt,
 hogy a hatalmas török császár
 tisztjei és alattvalói Egerbe történt
 beütésöknél igen sok szolgálkat
 és alattvalónkat meggyilkolták és
 fogságba hurczolták, a mint ezeket
 Tharnóczy András az egriektől

¹ suas helyett.

factas esse, sicuti hæc omnia ipse Andreas Tharnoczy ex scriptis et responso per Agrienses, dato ipsi passæ budensi recensere poterit, unde passa ipse budensis clare cognoscere potest, non per officiales et subditos nostros, sed potius per subditos turcarum cæsaris, si etiam aliquid præter mandatum et voluntatem nostram regiam a nostris contigit, datam fuisse occasionem et initium damnorum et captivitatis ex utraque parte factæ.

Quod ut verum esse videatur, nuncquoque post reditum ex Buda ipsius Tharnoczy sicuti maiestati nostræ certo significatur, quattuor villæ in pertinentiis castris nostri Lewa sunt per thurcas depredati et quidam ex colonis domi suæ trucidati, quidam vero in Kakath ex opposito arcis strigoniensis in palum crudeliter tracti. Item superioribus diebus ex pertinentiis castris agriensis unam villam Sarwd vocatam turci depredati sunt, ex qua ultra quinque colonos dicuntur abduxisse cum equis quattuordecem et curru kotsii ac aliis quoque pecuniis et rebus colonorum. Ita, quod circiter sexcentum florenorum damna coloni dicuntur esse passi; similiter ex quadam alia villa Kemlew vocata officialis Joannis¹ Balassa dicitur fuisse captus et abductus. In silvam etiam Mattra, quæ est supra

küldött irásból és feleletből magának a budai pasának mind kifejtheti, a miből aztán a budai pasa is világosan beláthatja, hogy — a mi a királyi parancsunk nélkül és akaratunkon kívül történeteket illeti — nem a mi tisztjeink és alattvalóink, hanem éppen a török császár alattvalói adtak alkalmat és kezdeményezést a mindkét fél részéről elkövetett kártételre és fogolyejtésre.

Hogy ez igaznak látszik, arról éppen Tharnóczynak Budáról való visszatérése után megbizonyosodtunk, hogy Léva vára tartozékai-ban négy falut kifosztottak a törökök s néhány lakost házukban megöltek, másokat pedig Kakathon az esztergomi várral szemben kegyetlenül a mocsárba úztek. Ugyancsak a fenti napokban az egeri vár környékén egy Sarud nevű falut felprédáltak a törökök s belőle állítólag több mint ötven jobbágyot elhurezoltak tizennégy lóval, szekérrel, kocsival és a lakosok más ingóságaival és tulajdonával együtt, úgy, hogy — azt mondják — hatszáz forint kárt vallottak a lakosok. Hasonlóképen egy másik — Kémlió nevű — faluban Balassa János tisztet ejtették foglyúl és vitték magukkal. A Mátra nevű erdőben, mely Egeren felül van, nagy

¹ Joannes helyett.

Agriam, non parvus plagiariorum turcarum numerus est, uti maies-tati nostræ certo scribitur, mis-sus, qui iam a longo tempore il-linc in omnes partes ditionis nostræ latrocinantur et pueros ac alios non in parvo numero in captivitatem iam abduxerunt et quottidie abducunt, sicuti circa finem que proxime præteriti men-sis juli quidam cives nostræ civitatis Semnitiensis, qui ad op-pidum Gyongyes vinorum emen-dorum gratia profecti fuerunt, circa oppidum Patha dicuntur esse invasi ac cum tribus curri-bus, pecuniis paratis et rebus eorum omnibus ad Hathwan abducti.

Multæ præterea ex omnibus partibus præter querelas agrien-sium supradictas et aliorum ad nos deferuntur quotidie lamenta-tiones et querelæ de violentiis rapinis direptionibus et iniuriis turcarum, quæ cum ita libere et impune fiant, cogitet passa bu-densis, an per eos induciæ obser-ventur? Quæ omnia prædicta facile nostri avertere se potuisse significant, nisi nos sub ammissi-one vitæ et capitum eis inducias ubique firmiter observare man-dassemus.

Quum itaque res sic se habeant, ut utrinque variæ ac graves fiant querelæ, neque istæ sine commis-sariis ex utraque parte mittendis sedari et rectificari possint, hor-

számú török martalócz húzódtott, mint felségünknek bizonyossággal írják s ezek onnan hosszú idő óta öldökölnek vidékünk minden részében és sok fiút és másokat fogságba hurczoltak és hurczolnak naponkint, mint a hogy a most múlt julius hónap vége felé is néhány selmeczi polgárt — kik borok vásárlása végett útaztak Gyöngyösre, Pata¹ város körül, mint mondják — megrohantak és három szekerökkel, készpénzőkkel és minden egyéb holmijukkal Hatvanba hurczoltak.

Az egrieknek és másoknak fenti panaszaik kívül napról-napra mindenfelől panaszok és vádak érkeznek hozzánk a törökök kegyetlenkedéseit, rablásait és igazságtalankodásait illetőleg s mint-hogy mindezt szabadon és büntet-lenül tehetik, azt hiszi a budai pasa, hogy ezek figyelembe veszik a fegyverszünetet? Azt je-lentik a mieink, hogy a fentemlí-tett dolgokat mind elkerülhették volna, ha halálbüntetés terhe alatt meg nem parancsoltuk volna nekik, hogy a fegyverszünetet mindenütt szigorúan megtartsák.

Midőn tehát úgy áll a dolog, hogy mindkét félnek különféle súlyos panaszai vannak, melyeket

¹ Gyöngyöspata.

tamur et requirimus ipsum passam budensem, ut, sicuti potentissimus cæsar thurcarum, dominus suus, medio nuntii nostri nuper ex Constantinopoli reversi per literas suas eidem iam præsentatas et quarum etiam copiam ipsi Tharnoczy dari iussimus, eidem passæ budensi firmissime mandavit et commisit, ac sicuti ipse quoque solus passa id ex literis suis et per ipsum Tharnoczy facturum obtulit, inprimis et ante omnia captivos omnes, quicumque et ubicumque hi sint, et quarumcunque causa capti, una cum rebus et bonis eorum et aliorum subditorum nostrorum abductis reddat et restitui faciat, damnaque et direptiones atque extorsiones pecuniarum super colonos factas rectificet. Ex quibus quidem captivis si qui aliquid maleficii contra inducias fecerunt, capitaneus noster generalis ex mandato nostro palam puniet, similiter nos quoque captivos omnes turcas tam Agriæ, quam alibi existentes unacum rebus et bonis eorum reddi et remitti faciemus; ex quibus qui contra inducias aliquid contra nostros subditos egerunt, eos passa quoque ipse budensis publice pari modo puniri faciat.

De die autem et loco restituti-
onis captivorum utrinque fiendo-

csillapítani és rendbehozni mindkét fél részéről küldendő biztosok nélkül nem lehet. intjük és felkérjük a budai pasát, hogy — a mint ura, a törökök hatalmas császára, a Konstantinápolyból minap hazatért követünk útján küldött s a hozzá már megérkezett levelében, melynek másolatát Tarnóczynak átadtuk — magának a budai pasának keményen megparancsolta és meghagyta — a mint ezt a pasa már a levél szerint Tharnóczyval is megtétetni elvállalta, először és mindenekelőtt minden foglyot — bárki az. bárhol legyen és bármilyen okból legyen elfogva, azoknak és egyéb alattvalóinknak minden elvett tulajdonával és javaival együtt bocsásson szabadon és kárpótoljon s adjon kárpótlást minden kártételért, rablásért és pénzsarczolásért, melyet a lakó-
sokon elkövettek. Hogyha a foglyok közül valaki valamit vétett a fegyverszünet ellen, főkapitányunk a mi parancsunkra nyilvánosan megbünteti; hasonlóképen mi is úgy az Egerben, mint bárhol levő összes török foglyainkat javaikkal és minden tulajdonukkal együtt kiadjuk és elbocsátjuk; a kik ezek közül a fegyverszünet és a mi alattvalóink ellen valamit vétettek, azokat a budai pasa is hasonlóképen nyilvánosan büntesse meg.

A foglyok mindkét fél részéről végbeviendő kicserélésének napja

rum ipse Andreas Tharnoczy cum eodem passa budensi tractet et concludat; videtur autem locus esse utriusque parti satis conveniens Saag aut Dregel, vel non longe ab his locis.

In aliis vero differentiis iniuriis ac damnis revidendis ultro citroque illatis fideles nostri locum tenens et capitaneus noster generalis ad certum diem et locum, de quo idem Tharnoczy cum passa budensi habita ratione dignitatis atque auctoritatis nostræ regiæ tractet, commissarios sunt nostro mandato missuri, similiter etiam ipse passa budensis mittat suos sub salvo conducto nostro aut locumtenentis et capitanei nostri generalis, qui quidem commissarii differentias omnes iniurias et damna intelligere et revidere et tot querularum utriusque partis finem imponere poterunt.

Et quia nostra est constans voluntas, idque omnibus nostris capitaneis, officialibus et subditis firmiter commisimus, ut induciæ præsentis cum thurcarum cæsare initæ propter amicitiam nostram mutuum coallesendam non minus in eius absentia quam præsentia inviolabiliter observentur, dicat Tharnoczy ipsi passæ budensi, ut sicuti dominus suus imperator thurcarum ei per prædictas literas suas precepit, ipseque cum sansakis et spahiis et aliis omnibus

és helye felől Tharnóczy András tárgyaljon és állapodjék meg a budai pasával; legalkalmasabbnak látszik azonban mindkét fél részére Ság vagy Drégely, vagy ezektől nem messze fekvő más hely.

A mindkét fél részéről okozott minden egyéb sérelem és kártétel elintézésére a meghatározott napra és helyre, melyre nézve királyi tekintélyünk és méltóságunk határozata szerint Tharnóczy tárgyal a budai pasával, híveink: a helytartó és a főkapitány fognak parancsunkkal biztosokul menni, hasonlóképen a budai pasa is küldje el az övét a magunk vagy a helytartó és főkapitány menedéklevele mellett. Ezek a biztosok aztán a különböző sérelmeket és károkat megvitatják és felülvizsgálják és mindkét fél panaszainak véget vethetnek.

És minthogy szilárd óhajtasunk és minden kapitányunknak, tisztünknek és alattvalónknak is keményen megrendeltük, hogy a török császárral kötött jelen fegyverszünetet kölcsönös barátságunk ápolására megszeghetetlenül megtartsák úgy távol-, mint jelenlétében, mondja meg Tharnóczy a budai pasának, hogy a mint ura, a török császár, fentemlített leveleiben neki meghagyta, szancsákjaival, spahiaival és minden más tisztjével a fegyverszünetet a vé-

officialibus inducias ipsas in omnibus finibus firmiter observari faciat et ne aliqua occasio vel iusta causa illas violandi nostris dari possit. Martalocios ipsos undique revocari faciat ac suos etiam alios turcas domi contineat, eosque plane prohibeat, ne ad villas et ditionem nostram exeant, aut irruant, colonosque vexent et pactent; nam dum exeunt et colonos ad solutionem impossibilem cogunt, nostrosque primi invadunt ac verbis probrosis inhonestisque afficiunt, nostri quoque coguntur postea se defendere et iniuriam propulsare. Quæ res ut vitari ex utraque parte possint, commisimus, ut nichilominus census imperatoris turcarum, qui tempore initarum induciarum per colonos dati sunt, nuncquoque et deinceps nostri semper sponte sua tempore suo ordinario reddifaciant.

Quum autem tempore initarum induciarum quorundam fidelium nostrorum bona ac in primis episcopatum agriensem et omnes eius proventus et pertinentias nobis solis a cæsare turcarum reddimi et relinquere voluerimus et in redemptionem earum ac conclusionem harum generalium induciarum non exiguum munus honorarium ipsi cæsari turcarum nos quotannis missuros obtulerimus, prout de facto hactenus misimus, cupimus et hortamur ipsum passam, ut Agriam ipsam unacum

gekben mindenütt szorosán megtartassa és semmiben sem adhaszon alkalmat vagy jogos okot a mieinknek, hogy azt megszegjék. Martalóczait hívja vissza mindenünnen, egyéb törökjeit is tartsa otthon s akadályozza meg nyiltan, hogy azok falvainkra és vidékünkre menjenek, rájuk csapjanak, a lakósokat zavarják és sarczolják, mert a míg rájuk mennek és a lakósokat elviselhetetlen sarczfizetésre kényszerítik s a mieinket megtámadják és sértő és tisztességtelen szavakkal illetni kezdik, a mieink is viszont kénytelenek védekezni és a sértéseket megtorolni. Hogy ezeket mindkét fél elkerülhesse, meghagytuk, hogy azt az adót, melyet a fegyverszünet kötésekor fizettek a jobbágyok a török császárnak, most és ezután is a rendes időben önként fizessék.

Minthogy pedig a fegyverszünet kötésekor néhány hívünk jószágát s különösen az egrí püspökséget s annak minden jövedelmét és tartozékait egyedül a törökcsászártól akartuk visszakapni,¹ s azok visszabocsátása és az általános fegyverszünet megkötése fejében, nem csekély évi ajándék küldésére köteleztük magunkat a török császárnak — a mint hogy tényleg küldtük is ezt — kívánjuk és intjük erre a budai pasát,

¹ T. i. békés úton.

bonis proventibus et pertinentiis suis omnibus liberis nobis relinquat, seseque ad illas non intro mittat. nec suosquoque thurcas, maxime vero officialem de Hatthwan. patiatur istic aliquid agere aut exigere aut servitia colonorum ad Agriam debita prohibere.

Dicat idem Andreas Tharnoczy hocquoque ipsi passæ budensi, nos commisisse fidelibus locumtenenti et capitaneo nostro generali. ut de aliis omnibus, si quæ deinceps ultro citroque contingent, semper bona amicitia cum ipso passa concordent, bonamque concordiam et amicitiam cum eo teneant, quod ipse quoque passa budensis faciat. Ita induciæ utrinque servabuntur et concordia atque amicitia tam inter nos et dominum suum imperatorem turcarum, quam inter subditos utriusque nostrum facile coalescet. Datum Pragæ, vigesima quinta augusti. anno domini millesimo quingentesimo quadragésimo nono.

Ferdinandus

Nicolaus Olahus,
episcopus agriensis etc.

Post scripta referat hæcquoque ipse Tharnoczy passæ budensi, quomodo Ladislaus Edenffy servitor fratris Georgii superioribus annis fratres suos nobiles de Zenthmyhal fideles subditos nostros ex castro eorum. quod in ditione nostra non longe a Saros

hogy Egert minden jószágával és tartozékaival együtt engedje vissza nekünk, ne tartson rá számot s ne engedje, hogy törökjei s különösen a hatvani kapitány, ott valamit csináljanak, az ügyekbe avatkozzanak vagy a lakókat akadályozzák abban, hogy Egernek szolgáljanak.

Mondja meg Tharnóczy András azt is a budai pasának, hogy megparancsoltuk híveinknek: a helytartónak és a főkapitánynak, hogy minden egyéb dolgot, mely ezután egyik vagy másik felet érdekli, mindig barátságosan igazítsanak el a pasával és tartsanak vele jó egyetértést és barátságot s tegye ezt a budai pasa is. Így a fegyverszünetet mindkét fél megtartja és az egyetértés és barátság is úgy köztünk és urok, a török császár közt, valamint mindkettőnk alattvalói közt könnyen megszilárdul.

Kelt Prágában, 1549 aug. 25-én.

Ferdinand

Oláh Miklós
egri püspök stb.

Pótlólag a következőket is jelentse Tharnóczy a budai pasának: Ödönffy László, György barát embere, az utóbbi években szentmihályi nemes társait, a mi hű alattvalóinkat a Sáróstól nem messzire a mi földünkön levő várúkból erővel és esellel kizárta,

habuerunt, vi et per fraudem exclusisset, bonaque eorum occupasset, et quum idem nobiles his præteritis diebus in causa huiusmodi bonorum occupatorum et violentiarum ad exequutionem quandam iuridicam cum testimonio conventus leleziensis et hominis nostri regii, (ut moris est in Hungaria) profecti fuissent, castellanus ipsius Ladislai Edenffy testimonium conventus et hominem nostrum captivavit atque hominem conventus cum sex baculis ante arcem ipsam verberati usque ad mortem fecit, hominemque nostrum similiter magna ignominia affecit contra dignitatem nostram. Et denuo reliqua quoque bona nobilium occupavit.

Quæ omnia ex supplicatione nobilium et literis quoque conventus leleziensem ipse Tharnoczy accipiet, ultra hæc omnia ipse Ladislaus Edenffy iam a multis temporibus dicam nostram regiam in ditione nostra pro se percepit, ditionem nostram occupavit decimas ad Agriam pertinentes vi abripuit, de quibus omnibus licet ad fratrem Georgium scripsimus, ut hæc et alia, quæ sui servitores cives cassovienses in occupandis bonis ditionis nostræ decimis nostris ac decimis agriensibus ad nos pertinentibus, violenter quotidie agerent, rectificari faceret, tamen si id non fecerit, providendum nobis erit, ne contra dignitatem et auctoritatem no-

javaikat elfoglalta s midõn e nemesek a mult napokban a jószágfoglalás és erőszakoskodás miatt a leleszi konvent és királyi emberünk bizonyáglevelével törvényes végrehajtással mentek rá (mint Magyarországon szokás), Ödönffy László várnagya a konvent tanuját és a mi emberünket elfogta, a konvent emberét a vár előtt hat botütéssel halálra vetette és a mi emberünkkel is tekintélyünk rovására gyalázatosan bánt. Azután pedig a nemesek többi birtokát is elfoglalta.

Mindezt a nemesek panaszából és a leleszi konvent leveléből is megtudja Tharnóczy, azonkívül Ödönffy László már hosszú idő óta a nekünk járó királyi adót ezen a vidéken magához ragadta, területünket elfoglalta, az egri dézsmát erővel elszedte; minderről írtunk ugyan György barátnak, hogy ezekért és egyebekért, hogy t. i. emberei: a kassai polgárok területünkön a birtokok elfoglalásával, a nekünk járó egri adók és dézsmák elszedésével elponkint sérelmeket követnek el, adjon elégtételt, de hogyha mégsem teszi ezt meg, magunknak kell róla gondoskodni, hogy méltóságunk és tekintélyünk rovására az említett György barát emberei

stram deinceps talia in nos et fideles subditos nostros servitores ipsius fratris Georgii præfati vel ipsemet violenter et temerarie agere possint.

Hæc ideo volumus ipsi passæ budensi significare, ut si quid tali a nostris contra servitores ipsius fratris Georgii propter eorum violentiam fiet, passa ipse budensis id non contra cæsarem thurcarum, neque inducias ipsas, quas nos, uti promisimus, omnino cum cæsare ipso servare volumus, fieri existimet, sed quod occupationem ditionis nostræ ac fidelium subditorum nostrorum oppressionem ac temeritatem servitorum fratris Georgii et violentias perferre non possumus.

In hoc igitur casu passa budensis ad sinistram informationem fratris Georgii se non intromittat, sed rem in eum finem, qui præscriptus est, fieri interpretetur.

3. *Memoriale reverendissimi domini locumtenentis regie maiestatis egregio domino Andree Thurnoczy, præfecto nazalistarum regie maiestatis supremo de negotiis cum passa budensi tractanti.*

Quia ex mandato regie maiestatis tractare ipse debet cum domino passa super mutua captivorum liberatione, videtur reverendissimo domino, ut loca, ad quæ utrinque captivi adduci de-

vagy ő maga ellenünk és hű alattvalóink ellen azután ily erőszakosan és vakmerően ne cselekedhessenek.

Mindezeket azért akarjuk a budai pasával tudatni, hogy a mennyiben a mieink részéről a György barát emberei ellen azok erőszakoskodásai miatt hasonló történnék, azt ne higgye a budai pasa, hogy azt a török császár vagy a fegyverszünet ellen teszik, melyet -- ígéretünk szerint -- a császárral mindenképen meg akarunk őrizni, hanem azért, mert területünk elfoglalását, hű alattvalóink sanyargatását és György barát embereinek vakmerőségét és erőszakoskodásait nem tűrhetjük.

Elben az ügyben tehát a budai pasa ne törődjék a György barát hamis felvilágosításával, hanem úgy értse a dolgot, a mint fent írva van.

3. *Ő királyi felsége főtisztelendő helytartójának utasítása Thurnóczy András úrnak, a királyi nasszálosok főkapitányának a budai pasával való tárgyalásaira nézve.*

Mint hogy neki a királyi felség rendeletére a budai pasával a foglyok kölcsönös szabadonbocsátása ügyében tárgyalnia kell, a főtisztelendő úr oly helyekül, hová mindkét fél foglyait szállítsa, a

beant, sint a parte regiæ maiestatis Komarom, a parte vero thurcarum Strigonium, ad quæ loca ex partibus etiam a Dravo et aliis omnibus locis ultra Danubium usque ad Baran captivi adducantur, atque ita mutua intelligentia in illis duobus locis utrinque captivi reddantur, a flumine autem Thybisco per omnia loca confiniorum usque ad Baran captivi omnes ex omnibus locis tam christianis, quam turcis subiectis ad oppidum Orozffalw adducantur, et, uti superius continetur, reddantur utrinque.

De iis dominus Tharnoczy tractabit cum passa iuxta informationem regiæ maiestatis etc.

Ad rectificationem autem præteritarum rerum, quæ sub induciis rectificandi contigerunt, adque evitanda futura mala ordinemque constituendum pro recta induciarum observatione a Dravo usque ad fluvium Tybiscum per totam ditionem, tam regiæ maiestatis, quam imperatoris thurcarum, videntur commissarii regiæ maiestatis quidem ad Komarom, thurcarum autem imperatoris ad Strigonium convenire debent, et inde mutua intelligentia medium aliquem locum eligere, quo tuto utrinque possint convenire.

Infra unum mensem constituatur a die, quo dominus Tharnoczy Bwda movebit, ut captivi ad loca prædicta adducantur et restituantur.

királyi felség részéről Komáromot látja alkalmasnak, a törökök részéről pedig Esztergomot, mint a mely helyekre a Dráva mellől is és a Dunántul egyéb vidékeiről is — egészen el Baranyáig — össze lehet hozni a foglyokat és így kölcsönös megegyezéssel ezen a két helyen mindkét fél visszadhathja foglyait; a Tisza folyótól Baranyáig pedig minden végvár és úgy a keresztyén, mint a törökök uralma alatt álló vidék foglyait Orozsfalura szállítsa és — mint fent írtuk — kölcsönösen cseréljék ki.

Ezekről Tharnóczy úr a pasával a királyi felség utasítása szerint tárgyaljon.

A fegyverszünet alatt történt elégtételt kívánó dolgok elintézésére, az ezutáni bajok elkerülésére, a rend helyreállítására és a fegyverszünet kellő megtartására a Drávától a Tiszáig nyúló egész területen, úgy az ő királyi felségét, mint a török császárt uraló területekre nézve, küldjenek ki biztosokat; a királyi felség biztossai Komáromba, a török császáré pedig Esztergomba gyűljenek össze s itt közös megállapodással határozzanak meg valami közös helyet, hol mindkét fél biztonságban összeülhet.

Határozzák el, hogy attól a naptól számítva, melyen Tharnóczy Budáról elmegy, egy hónapban belől a foglyokat a fentemlített helyekre viszik és kicserélik.

Decimo quinto vero die ab ea mense exacto commissarii ad ea loca conveniant.

Memoriale de privatis negotiis nunc emersis.

De colonis possessionis Chystar et Merlek, qui ante conclusionem induciarum sunt combusti et abducti et thureis mancipati, nihil solverunt a triennio præfectis thurcarum et nunc contra inducias thurcæ vellent compellere ad solutiones.

A colonis Werebel longe maiorem summam, quam ante solvebant, Wely begh exigere intendit, ultra id, quod antea contra inducias exegit.

Decimasque ab aliis etiam colonis sub regiae maiestatis ditione circa Danubium existentibus in straminibus et alias nonnullas exationes facere compellunt, quas videbunt commissarii.

De duobus thureis in Sarló interfectis quid respondeatur, si mentio fiet.

De captivis nuper Bwdam abductis, quid respondeatur dominus Tharnoczy, habet in corde.

De captivitate iudicis de Gwgh.

De theloneo et ponte de Kemend supra Garan antea insolito et colonis subditisque regiae maiestatis prægravi contra inducias, unde etiam priora thelonea fidelium regiae maiestatis exiguntur et alia incommoda eveniunt.

De erectione castelli Wal infra Thatha per thureas contra inducias.

Ettől a hónaptól számított tizenötödik napon a biztosok gyűljenek össze a fenti helyeken.

Az újabban felmerült magánügyekre nézve megemlítendők:

Csisztár és Merlek faluk lakói — kiket a fegyverszünet kötése előtt felégettek és török rabságba hurczoltak — három évvel ezelőtt semmit sem fizettek a török kapitányoknak és most a fegyverszünet ellenére a törökök adófizetésre akarják őket szorítani.

Verebély község lakóitól Velibég a fegyverszünet ellenére most sokkal nagyobb összeget akar behajtani, mint a mekkorát eddig fizettek.

Ő felsége más dunamenti jobbagyaitól is adót, szalmát és más szolgáltatmányokat követelnek, mint a hogy majd meglátják a biztosok.

A Sarlón megölt két török ügyében, ha szóba hozzák s a minap Budára szállított rabok ügyében, hogy mit feleljen Tharnóczy úr, tetszésére bizatik.

A gyúgyi bíró elfogatása.

A Garam kéméni hidján követelt eddig nem szokásos és ő felsége jobbagyaira és alattvalóira nézve igen súlyos egyezségellenes vám; behajtják itt ő felsége híveinek előbbi vámjait is s más kellemetlenségeket is okoznak.

A töröktől Tatán belől a fegyverszünet megsértésével épített váli vár ügye.

4. *Reponsio Kazzon passae budensis ad legationem dominorum locumtenentis et capitanei generalis.*

Primum salutationes et oblationes ac gratiarum actiones de visitatione et munere misso.

Deinde nunciavit placere continentium literarum regiæ maiestatis, quarum exemplum dominus locumtenens ad eum misit in negotio colonorum, dicitque se paratum esse observare id, quod in ipso literarum exemplo continetur, nam et ipse in mandatis habet a potentissimo imperatore suo, ut fidem imperatoris super observatione induciarum datam firmiter observare debeat, sibi que ita commissum esse, ut coloni, qui a parte Budæ nullum antea census christianis præbuerunt, sub induciis quoque nullum census præbeant; similiter coloni illi, qui thureis antea nullum census præbuerunt, nec in regesto potentissimi imperatoris inscribi se fecerunt, (nam etiam pueros inscriptos in regesto sibi datos esse dicit cum nominibus villarum), nunc quoque nullum præbeant. Illi vero coloni, qui in medio positi et regiæ maiestati et potentissimo imperatori tributum dederunt, corderum utriusque parti præstent, durantibus induciis, quæ tum præstabant, cum munus honorarium ad potentissimum imperatorem delatum est, et cum induciæ fuerunt publicatæ; non

4. *Kászon budai pasa fejelete a helytartó és főkapitány urak követségére.*

Először: üdvözetek, ajánlások és köszönetnyilvánítás a látogatásért s a küldött ajándékokért.

Azután tetszését fejezte ki a királyi felség levelének tartalma felett, melynek egy példányát a jobbágyok ügyében a helytartó úr megküldte neki; kijelentette, hogy kész elfogadni mind azt, a mi abban a levélben van, mert ő maga is parancsot kapott felséges császártól, hogy a császárnak a fegyverszünet megtartására tett esküjét szigoruan megtartsa s meghagyta neki, hogy azok a jobbágyok, kik a budai részen a keresztényeknek azelőtt adót nem fizettek, a fegyverszünet alatt se köteleztessenek semmi fizetségre, hasonlóképen azok a jobbágyok, kik a töröknek azelőtt semmit sem fizettek s a hatalmas császár jegyzékébe sem vétették fel magokat (mert — a mint mondja — abba a jegyzékbe a faluk neveivel együtt fiukat is írtak be neki) most se fizessenek semmit. Azok a jobbágyok pedig, a kik közbül lakván, a királyi felségnek is, a hatalmas császárnak is tartoztak adózni, a fegyverszünet tartama alatt mindkét félnek adózzanak annyit, a mennyivel akkor tartoztak, midőn a hatalmas császárnak ajándékot vittek; ugyanis nincs száz fejem — mondta a

enim, inquit ipse passa, ego habeo centum capita, ut auderem opponere me constitutioni per potentissimum imperatorem facti.

Nunc, inquit, unum chaws hominem potentissimi imperatoris tecum mittam Strigonium usque, qui etiam ad Newgrad ibit, denuntiabo etiam ad Albam regalem ac cæteris quoque præfectis. ut qui sub framea potentissimi imperatoris vivere volunt, inducias modo prædicto debeant observare, ita tamen, ut domini locumtenens et capitaneus generalis publicent in omnes villas et conpellant colonos, ut iam sese hoc modo gerant, neque se, uti hactenus, utriusque parti excusent. nam alioqui necesse esset eos compellere.

Negotium induciarum, inquit, mirabiliter apud eos observatur. Nam ex arce Chew homines Bebek, Lossonczy et Balassa secreto conspirant sæpe cum agriensibus, id quod ad fidem meam, inquit, verum est, quod agrienses cum multis habent conspirationem, atque ita nunc 40, nunc plures exeunt in villas, et eas fere singulis hebdomadis depopulantur. Nunc, inquit, postquam tu iam Strigonium appuleras, dicti de arce Chew cum hominibus Balassa ac nonnullis ex Agria villam quandam prope Kewy invaserunt et eos pecoraque colonorum omnia abduxerunt.

pasa — hogy hatalmas császárom rendelkezésének ellenszegülni menék.

Most pedig — szólt — a hatalmas császár egy csauszát elküldöm veled Esztergomba s menjen el ez Nógrádba is és értesítem Székesfehért, valamint a többi kapitányt is, hogy a kik a hatalmas császár dárdája alatt akarnak élni, a fegyverszünetet tartsák meg a fentírt módon, azonban viszont a helytartó és főkapitány úr is hirdessék ki minden faluban és szorítsák rá a jobbágyokat, hogy most már a szerint cselekedjenek s ne vonják ki magokat mindkét félnél.¹ mint eddig, mert különben kényszerre lesz szükség.

A fegyverszünet dolgát — mondja — ti csodálatosan tartjátok meg. Mert Csév várából Bebek, Lossonczy és Balassa titkon gyakran konspirálnak az egriekkel s hitemre mondom, hogy igaz az, hogy az egriek sokakkal összeesküvést szönek és így hol negyvenen, hol többen is kiütnek a falvakra s azokat majdnem minden héten elnéptelenítik. Most is — szólt — miután Esztergomba mentél, az említettek Csévből Balassa embereivel s néhány egrivel Kevi mellett egy falut megtámadtak s a jobbágyokat minden marhájukkal együtt elhurcozták.

¹ T. i. az adófizetés alól.

Habeo autem ego, inquit, certos exploratores versus partes agrienses, qui mihi conspirationes prædictas certo retulerunt et illud insuper pro certo ab ipsis intelligo, quod ab una parte, arcis agriensis ex magnitudine aggeris interioris murus omnino corruí ac propterea nuntios ad regiam maiestatem tunc miserunt, ut sub ista legatione possint interim murum reficere, iamque totam illam terram et taxant et colonos ad labores aggeremque in ea parte muri erigendum cogunt; hoc, inquit, pro certo meus explorator retulit.

Similiter Valentinus Magyar cum quibusdam suis complicitibus usque Quinqueecclesias et Albam Regalem quitquid rapere potest, semper depredatur, et quod hoc verum sit, uti, inquit, ego nuntio, dent mihi literas domini locumtenens et capitaneus generalis, per quas permittant me capere in villis prædones huiusmodi, promitto eis ad fidem meum, quod ex iis, quos cepero, neminem interficiam, sed eos captos ad dominos suas¹ mittam, ut ipsi eos puniant, uti est inter principes conclusum.

De haydonibus faciliior, inquit, est excusatio, sed tamen et illi habitant in terra, quæ domino non caret et propterea ad illorum, quoque punitiois domini locum-

Vannak nekem biztos kémeim — azt mondja — Eger vidékén, kik az előbb említett összeesküvésekről biztos híreket hoztak s azt is megtudtam tőlük, hogy az egri vár egyik oldalán a belső töltés egész hosszában a fal egészen leomlott s ezért követeket küldtek ő felségéhez, hogy a követjárás ideje alatt a falat újra rakhassák és már az egész vidéket adóztatják, a lakosokat vár- és töltésmunkára s falrakásra kényszerítik; ezt — azt mondja — kémem biztos hírül jelentette.

Hasonlóképen Magyar Bálint néhány társával egész Pécsig és Székesfehérvárig mindent felprédál, a mit csak elrabolhat és hogy bebizonyítsam, hogy ez olyan igaz, a mint mondom, adjon nekem a helytartó és a főkapitány úr írásbeli meghatalmazást, melynél fogva az eféle rablókat elfogathassam a falukban; megígérem nekik hit alatt, hogy az elfogottak közül senkit sem fogok megöletni, hanem gazdáikhoz küldöm őket, hogy azok büntessék meg, mint a hogy fejedelmeink ebben megállapodtak.

A hajdukat könnyebb kimenteni, de minthogy ők is olyan területen lakkak, melynek van gazdája, az ő meghüntetésökről

¹ suos helyett.

tenens et generalis possent curam gerere.

Expeditionem agriensem dicit se credere non in alium finem fieri, quam in quem domini locumtenens et generalis nuntiarunt, sed quia thurcæ timidi sunt, ideo, inquit, solent semper esse parati et sibi timere; christianis autem principibus mira consuetudo est belligerandi. In autumnum enim solent expeditiones suas differre ad festum beati Georgii, hinc ad festum Michaelis, atque ita tempus inaniter præterit. Tentarunt autem agrienses, ut nos, inquit, eis subsidium ferremus, sed ad fidem meam, inquit, contra regiam maiestatem nullam eis opem feremus.

Victulia deducenda dicit se credere ad fidem suam, ter fidem repetens, non in alium finem peti, quam ad quem domini locumtenens et generalis nuntiarunt, tamen, inquit, ego certe medium integrum diem tractavi cum consilio, quod te præsentem convocaveram. sed nemini videtur me id posse concedere, atque ideo, inquit, non audeo præ framea potentissimi imperatoris sine scitu suo id facere. Rogatque propterea magnopere dominos locumtenentem et capitaneum generalem, ut eis parcat; si imperator, inquit, prope adesset, sine dubio proprium hominem statim ad eum mitterem et efficerem id apud eum.

is gondoskodhatnak a helytartó és főkapitány urak.

Kijelenti, hogy elhiszi, hogy az egri expedíció nem más végből történt, mint a hogy a helytartó és a főkapitány úr állítják, de minthogy a törökök félénkek, azért mindig készen állnak és féltik magokat; a keresztyén fejedelmeknek azonban csodálatos szokása van a hadviselésben. Ugyanis őszről szent György napra, innen szent Mihályra halasztják a portyázásokat s így csak az időt lopják. Megpróbálták az egriek, hogy segítséget adjunk nekik, de, hitemre mondom, semmi segélyt sem adtunk nekik a királyi felség ellen.

Hitére mondja — erős esküt téve — hogy elhiszi, miszerint az élelembeszerezés nem más célból történik, mint a hogy a helytartó és a főkapitány urak mondják, azonban — mondja — én megtartottam azt a tanácskozási napot, melyet a te jelenlétben tűztem ki, hanem úgy látszik, ezt nem engedik meg nekem s én a hatalmas császár kardja miatt nem merek az ő tudta nélkül intézkedni. Ezért nagyon kéri a helytartó és a főkapitány urakat, hogy ne erőltessék a dolgot; ha a császár közel lenne, kétségtelesen saját emberemet küldeném hozzá s elintéznék vele mindent.

Agit gratias de literis salviconductus ad eum missis: tamen, inquit, ego audio, quod regia maiestas longe abest et in itinere tanto equi, quos ad suam maiestatem mittere volo, possent perire, ideo expectabit reditum suæ maiestatis Viennam, de quo rogat dominos, ut ei nunciet certi aliquid, nam tales equos mittant ad maiestatem suam, qui principe digni erunt.

De assecuratione hominis, qui ad equos pro domino generali mercandos vadat, dicit, quod cum equis, quos ad regiam maiestatem missurus est, per eundem hominem mittet etiam equos domino generali, qui si non placuerint, vel si plures optaverit, poterit secure cum illo nuntio hominem suum mittere ad emendum quales voluerit, cui igitur ipse passa offert se auxilio futurum.

De duobus thurcis missis agit magnas gratias, rogat, ut eos quoque thurcos reddi faciant, quos Lossonezy captivaverat in itinere, dum illi cum literis ipsius passæ ad Hathwan irent accersitum Vely begum, ut Strigonium veniret, et hi propterea nihil scirent in itinere timere. Nunc Lossonezy equos et res alias exigit ab eis pro redemptione, quas, inquit, certe ego dari non sinam. Sed cum rex redierit, exostulabo ei,

Mégköszöni a neki küldött menedéklevelet; mégis úgy hallottam, — mondja — hogy a királyi felség igen messze van és ily nagy úton elveszhetnének azok a lovak, melyeket ő felségének akar küldeni; ezért megvárja ő felsége visszatérését Bécsbe s erre nézve kéri az urakat, hogy jelezzék neki, mert olyan lovakat küldenek ő felségéhez, melyek fejedelemhez méltók.

A főkapitány úrnak szánt lovak vásárlására menő ember személybiztonsága ügyében azt mondja, hogy ugyanazon embertől fogja küldeni a lovakat a főkapitány úrnak, a kivel ő felségének küld lovakat; ha nem tetszenének, vagy többet kíván, azzal a hírnökkel elküldheti a saját emberét, hogy olyanokat vásároljon, a milyen tetszik; ennek maga a pasa segítségét ajánlja.

A két visszaküldött törököt nagyon köszöni és kéri, hogy azokat a törököket is adják ki, a kiket Lossonezy fogott el útközben, midőn a pasa levelével Hatvanba mentek, megsürgetni Veli béget, hogy Esztergomba menjen; ezek tehát semmitől nem tartottak az úton. Azonban Lossonezy lovukat és mindenüket elszedette váltságdíjúl, a mit semmi esetre sem hagyok annyiban — mondja — hanem, midőn a király visszatér,

quo iustitiam facere non vultis. Nunc etiam mitto ad vos, inquit, thureum, qui cum ipsis erat servitor ipsorum, dum captivarentur, et ipse captivatus, sed dimissus ad solicitandam redemptionem, a quo poterunt domini intelligere, quomodo illi capti fuerunt, et quid pro redemptione petat Lossonczy, rogatque, ut per ipsum thureum bonum sibi dent responsum.

Non contentus his Lossonczy miserat servitores suos inter festa Pascæ et divi Georgii ad Hathwan, ut prædam agerent, et ipsum Vely begum proprio nomine ad certamen evocarent, qui exiens octo ex ipsis captivos Strigonium duxerat, contigitque, ut postridie iustus orator regius ex Constantinopoli rediens Strigonium eos offenderit, qui omnia ex ipsis intelligens, dixerat, quod libere possent perpetua mancipia esse, neque maiestatem regiam de ea re unquam verbum facturam esse; ego tamen, inquit, non permisi, ut illi vendantur, vel abducantur, sed reservo eos, ut si thurei prædicti captivi reddentur, vicissim quoque hi liberentur.

Joannes et Horwath ex Thatha unum potiozem thureum, qui ex Buda ibat Albam regalem Kászondedi vocatus captivavit in itinere, et abductum tenet clam alibi, dominationes suæ illum reddi facient, nam alioquin et hoc es-

bejelentem neki, hogy nem akartok igazságot szolgáltatni. Majd elküldök hozzátok egy törököt, a ki velök volt, mint szolgájok, midőn elfogták őket és őt magát is elfogták, de elbocsátották a kiváltás szorgalmazására; ettől megtudhatják az urak, miként fogták el őket és mit kér váltságul Lossonczy; kéri, hogy ezen török útján adjanak neki kedvező választ.

Ezzel meg nem elégedve elküldte embereit Lossonczy húsvét és szent György-nap közt Hatvanba, hogy zsákmányt szerezzenek és Veli béget is saját nevökben viadalra hívták; ez kimenvén, nyolczat közülök foglyúl küldött Esztergomba s megtörtént az, hogy másnap az érdemes királyi követ Konstantinápolyból visszatérve Esztergomban rájok akadt, s megtudván tőlük a történeteket, azt mondta, hogy akár örökre fogságban maradhatnak, ő ugyan ő felségénél soha szót sem tesz ügyökről; én azonban, — mondja — mégsem engedtem meg, hogy eladják vagy elvigyék őket, hanem megtartom hogy ha a fentemlített török foglyokat kiadjátok, cserében kiszabaduljanak.

Horváth János Tatáról elfogott útközben egy Kászondedi nevű módosabb törököt, ki Budáról Székesfehérvárra ment s valahol titokban fogva tartja most is; adják ki uraságtok ezt is, mert különben ez is a fegyverszünet

set contra inducias; de his omnibus expectent responsum per Laurentium, qui venit cum equis.

5. 1550. *Damna Mathiae Alya a thurcis illata.*

Numerus dampnorum, quæ Mathyas Alya a Kazonbego et eius servitoribus sub induciis istis passus fuerit.

Item: ab anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo feria tertia post dominicam Quasimodo eiusdem anni venit ipse Kazonbegh cum omni suo bello ad possessionem Sard vocatam sub castro Korothna existentem, unde quadringentes et octo animas unacum eorum rebus mobilibus et immobilibus omnibus asportavit, ac insuper domos et loca eorum penitus in cinerem convertit.

In hoc nimium contentus rursum ex Warathyk eodem die plusquam quinquaginta quinque hominibus captis unacum pecoribus et rebus eorum abducere fecit.

Item eodem die de possessione Lok septuaginta quinque homines unacum rebus et pecoribus ipsorum apportare fecit; de his omnibus per certos homines nostros cum literis nostris ipsum Kazonbegum requisimus, quos ipse Kazonbeg feria quinta ante dominicam Jubila(t)e eiusdem anni capite obruncare fecerat.

Item eodem tempore circa fe-

megszegése; mindezekről feleletet a Lőrincz útján várnak, ki a lovakat viszi.

5. 1550. *Alya Mátyásnak a töröktől szenvedett kárvallása.*

Azon kárvallások felsorolása, melyeket Alya Mátyás Kászon bégtől és embereitől a fegyverszünet alatt szenvedett.

Az úrnak ezeröttszáznegyvenhetedik esztendejében «Quasimodo» vasárnap után harmadnapra (ápr. 19) Kászon bég egész hadával a Korothna-vár alatt fekvő Sárd községre támadt, honnat negyvennyolcz lelket hurezott el mindenféle ingó és ingatlan javaikkal együtt, azonkívül házaikat és telköket elhamvasztotta.

Ezzel meg nem elégedvén Warachykról még ugyanaznap több mint ötvenöt embert foglyul hurezott el marháikkal és javaikkal együtt.

Ugyancsak aznap Lok községből hetvenöt embert rabolt el minden tulajdonukkal és barmokkal együtt; mindezekről panaszt tettünk Kászon pasánál levéllileg biztos embereink útján, a kiket aztán Kászon pasa ugyanezen évben a «Jubilate» vasárnap előtti ötödik napon (ápr. 27) lefejeztetett.

Ugyancsak ugyanezen időben

tum beati Joannis ante portam latinam duos servitores nostros nomine Stephanum Nagh, Mathyam Bornemiza emiseram ad Kadarikwth, quos Mwztaffa vaivoda de Geresgal ipsius Kazonbegi utrosque obtruncare fecerat. et equos eorum cum omnibus attinentiis abduxerat.

Rursum de possessione Thekel in festo Viti eodem anno iidem servitores ipsius Mwztaffa vaivoda Joannem et Nicolaum Kery ac Stephanum Zwzay abduxerunt. quos etiam anno priori Budae in carcere servabant. pro quibus ipsum Kazonbegum cum meis literis per iudicem possessionis Gyge requisieram, quem ipse Kazonbeg penes patibulum venientem obtruncare fecerat.

Accidentia sub Zanchokatu Dervisbegii ex Quinqueecclesiis.

Item Jahya vaivoda de Koppán eodem anno tempore accumulationis fenorum circa festum Joannis Baptistæ de accumulatione fenorum Stephanum Jadi. Joannem Gerwsi, Antonium Besey, Franciscum Kary, Andream et Joannem Sardy, Benedictum Nagh, Laurentium Kys et Albertum Zywethy de campo Bwy abduxerunt et vendiderunt.

Rursum circa festum beatorum Petri et Pauli apostolorum tres pedites pro quibusdam meis negotiis ad possessionem Kowachy emiseram, quos quidam Berhan vaivoda de Geresgal cum suis

Olajbafözött szent János napja körül (május 6.) két emberemet. névszerint Nagy Istvánt és Bornemissza Mátyást elküldtem Kadarikútra; Kászon bég görögáli vajdája Musztaffa mindkettőt legyilkoltatta s lovaikat minden javaikkal együtt elvette.

Hasonlóképen Tököl községből ugyanezen évben Vid napján (jún. 15) Musztaffa vajda emberei Kéry Jánost és Miklóst, meg Zuzay Istvánt elhurczolták; ezeket még a mult évben is Budán hirtőnben tartották. Érdekőkben Kászon bégnél levélileg panaszt emeltem Güge község birája útján, a kit azonban Kászon pasa az akasztófa mellett lefejeztetett.

A pécsi Dervis bég szancsák-sága alatt történtek.

Jahya vajda Koppányból ugyanezen évben szénagyűjtés idején keresztelő János napja táján (jún. 24.) a szénagyűjtésből Jádi Istvánt, Gerósi Jánost, Besey Antalt, Kary Ferenczet, Sárdy Andrást és Jánost, Nagy Benedeket, Kis Lőrinczet és Szüvethy Albertet a bő mezőről elhurczoltatta és eladta.

Péter és Pál apostolok napja körül (jún. 29.) három gyalogkatonámat elküldtem bizonyos dolgaimban Kovácsi faluba; ezeket Berhán vajda Görögálról, a bég embere. szolgálival megtámadván,

servitoribus servitor ipsius begii in eos irruendo captivavit et captos asportavit, nunc etiam eo sunt.

Item feria secunda post visitationis Mariæ ad iussa et mandata spectabilis et magnifici domini generalis quendam rusticum cum pecuniis regiis demissum cum duobus equitibus ad Zyget eodem anno iam dicto comitare fecissem, quibus ad emptionem diversarum rerum dederam florenos L (= 50) in paratis pecuniis, qui cum reversi fuissent, ipse Berhan wayvoda Derwisbegii emittens in ipsorum obviam, in via captivare fecit unacum pecuniis et nunc etiam eo sunt simul cum omnibus attinentiis et equis ipsorum.

Item in octavo die mensis julii officialis de Zyget mihi certo scripserat, quod turca ecclesiam Naghwagy fortificare niteretur, ad quorum scripta Marcum vaivodam cum quindecimmet ad videndum negotium demiseram, qui cum ad Wynnye devenissent et ibi aliquantisper moram habuissent, quidam Joannes Barson, servitor Derwisbegii cum suis simplicibus¹ in eos irruendo nonnullorum caput amputavere, alios autem captos abduxere, aliquorum capita etiam nunc in palo sunt affixa.

Item circa festum Mathei evangelistæ, hoc est tempore vindemiæ in eodem anno emiseram

elfogta és magával vitte, s még most is oda vannak.

Ugyanezen évben Nagy boldogasszony utáni napon (júl. 4.) a tekintetes és nagyságos főkapitány úr meghagyásából és parancsolatjára egy a királyi adóval két lóval elküldött parasztot kísértetem Szigetvárra, különböző bevásárlásokra adtam nekik 50 frt készpénzt; midőn ezek visszatértek, a Dervis bég Berhán vajdája útközben elfogatta őket az árúkkal együtt s máig is nála vannak minden náloklevővel és a lovakkal egyetemben.

Július 8-án a szigeti kapitány nekem biztosra írta, hogy a török Nagyvágot meg akarja erősíteni; erre a híre Márk vajdát küldtem ki tizenöt emberrel a dolog megtekintésére; midőn ezek Visnyéig értek és itt kissé késlekedtek, valami Bárson János, a Dervis bég embere társaival rájuk támadván, némelyeknek fejét vettette, másokat elfogatott; néhány-
nak feje még most is karóra van tűzve.

Ugyanezen évben Máté evangelista napja táján (szept. 21.) vagyis szüretkor elküldtem őt

¹ Complicibus helyett.

quinque servitores nostros, nomine Joannem Elney, Petrum Prybek, Benedictum Laky, Paulum Dovyth, Jacobum Naghhazy ad Wysnye, quos Hwzain wayvoda de Geresgal simul cum suis servitoribus in eos irruendo asportavit, et quo¹ voluntati suæ placuit, fecit.

Item de his omnibus ipsam Dervisbegum requisivi per homines meos, ut scilicet Petrum Naghwagy, Ambrosium Janossy cum meis literis, qui nunc quoque eo sunt; vendidit aut interfecit, ignoro.

Item quidam Berhan vaivoda Geresgaly servitorem ipsius Dervisbegy cum suis servitoribus feria sexta ante Gregorii Sypyke, anno 1548 Nicolaum Sypyke, Blasium Danko et Andream Krassoy cum pecuniis videlicet florenis centum apprehenderunt et nunc etiam in pactationem eos serviunt.

Item idem Berhan vaivoda Joannem Thunyzych cum tribusmet de Thekel, cum Stephano Fekethe et Sebastiano Thot abducere fecerat eodem anno circa festum assumptionis Mariæ virginis; etiam nunc in vinculis quoque tenentur.

Item eodem anno tempore vindemiæ Zimeam vaivodam tunc in Zenthmarton existentem octo vasa vinorum in mea vinea

emberemet, névszerint Elney Jánost, Pribék Pétert, Laky Benedeket, Dovith Pált és Nagyházy Jakabot Visnyére; ezeket a görögáli Husszan vajda embereivel megtámadván, elhurczolta, s azt tette velök, a mi neki tetszett.

Mindezek miatt embereim: Nagyvági Péter és Jánossy Ambrus útján küldött levelemben panaszt tettem Dervis bégnél. Embereim maig is oda vannak; eladta-e őket vagy megölette, nem tudom.

A Dervis bég szolgája görögáli Berhán vajda 1548. évben a Gergely pápa napja előtti hatodik napon (márczius 7.) embereivel Sipike¹ Miklóst, Denkó Balázst és Krassóy Andrást 100 frnyi pénzzel együtt elfogatta, s még most is ott rabszolgáskodnak.

Ugyancsak ez a Berhan vajda ugyanezen évben Nagy-Boldogasszony napja (aug. 15.) körül Thunisich Jánost harmadmagával: Fekete Istvánnal és Tót Sebestyénnel együtt Tökölről elhurczoltatta; még most is bilincsekben vannak.

Ugyanezen évben szüretkor az akkor Szentmártonban időző Zimeam vajdát a saját szőlőmbeli 8 hordó borral, szekerekkel és ökrökkel

¹ quod helyett.

¹ Talán Sipiky.

provenientium tunc curribus et bobus abducere fecerat. quos ad sæpissimam requisitionem restitui renuit.¹

Item Hyzayn vayvoda Geresgalii et Vely aga cum aliis servitoribus ipsius Derwysbegii feria tertia ante festum Martini ad Thekel in servitores nostros irruendo in anno 1549 quinque equos speciales simulcum omnibus attinentiis paratas pecunias florenos ducentos apportaveret.

Item Hazon Aga Debrekezii de prato Athhay Michaellem Kowach, Blasium Nagh, Petrum Jaychay et Franciscum Balog circa festum beati Andreae in eos irruendo captivavit et alios interfecit, alios vero eorum nunc quoque in pactionem servant etc.

Item feria sexta ante festum nativitatis Domini quendam Petrum Kowach missum ad Borhas haramyae ipsius Hwzain wayvoda de Geresgal in via publica asportavere et ipse wayvoda in pactionem, centum florenos dimiserunt.

Lecta per me magistrum Joannem de Zakan, notarium Comitatus Symigiensis coram comitatum simigiensem pronuntiata et ea, quæ in hoc registro sunt, conscripta vera esse comperta sunt.

¹ renuit helyett.

együtt elhurczoltatta; visszaszolgáltatásuktól sűrű panaszaim ellenére is vonakodik.

A görögáli Husszain vajda és Veli bég, Dervis bég más szolgálival együtt 1549. év Márton napja előtt három nappal (szept. 9.) Tökölön embereinkre támadván, öt igen szép lovat minden felszerelésökkel¹ és 200 frt készpénzzel együtt elraboltak.

A döbröközi Hazon aga András napja táján (nov. 30.) az attai földeken Kovács Mihályt, Nagy Balázst, Jajczay Pétert és Balog Ferenczet megrohanván, elfogatta s részint lefejeztette, részint most is kiváltásukért szolgálnak.

Az urunk születése előtti hatodnap (dec. 21.) a Borházra küldött bizonyos Kovács Pétert a Husszain vajda haramiái a nyílt úton elhurczolták s a vajda 100 frt-ért bocsátották szabadon.

Olvasta, Somogy vármegye előtt kihirdette s a jegyzékben foglaltakat igaznak találta Zakan János mester, Somogy vármegye jegyzője.

6. Az hatalmas török czazarnak paranczolatja avagy kovetsege, mellet izent Erdel orzagnak az ő fő tolmaczatul es zolguiatul az nagyságos Mahmuthol.

Mindeneknek előte az hatalmas czazar az nagyságos Mahmuthot ő zozoloiat es fő titkosat az ő kovetsegevel kwldotte az felsegos kyalne azzonhoz es az ő fiahoz es az nagysagos ispanhoz, Petrwith Peterhez, es egeb wrakhoz es warassokhoz az o haznokert.

Mykoron az hatalmas czazar Budanak warasat az kyalnak fiatwl az ő otalma ala wöve, ez okaert myvele, hogy lata ő felsege, hogy az ő ellensegeitwl meg nem oltalmazhatnak, mert mykor ő czazary hatalmassaganak wagy sok mezze való orzagin seregevel egetembe kellene által menny, nem johetne myndenkoron az kyal fianak segetsegul az ő ellensegy ellen.

Mynd ezen által igrta ő czazary felsege, hogy mynd Budat és egeb nag sok tartomanokat az kyal fianak meg tartana es meg adna.

Erdelnek orzogat pediglen minden tartomanyaval az hatalmas czazar az ő nagy kegelmessegebol az okaert engede wolt az kyal fianak es az felseges kyalne azzonnak. hog meg az kyal fia fel nevedeknek, elhetne bekessege es hog az kyal fia addegian ő maganak kynchet gwytene, melbol az ő wytezinek es nepenek fyzetne. mert az hatalmas feiedelem ezt igiry, hog az kyalnak fiat nagioh kyalia akaria tenny, honem mynt az attia wolt.

Hogy az hatalmas czazar az Frater Gorgot az kyal fianak es az kyalne azzonak kynczartotonak es kepenek es zolgayanak hatta, es hog erre sok meltosagokat ötet myltoztatta, ennek ez volt az oka :

1. Iria az hatalmas feiedelem, hogy ez frater Görg mykor az felsegos Janos kyal ötet hozza fogatta volt, eg zegen ember wolt, kynek semye nem wolt es hog szegensegbol nag wrat tötte wolna.

2. Tutta annak felete czazar ő hatalmassaga, hog ez frater Gorg barat wolna es hog az baratoknak mynden rendik ez wylagiakat meg wtaltak wolna es kezoket ez wylagy gonorwsegekből ky mostak wolna. Remenly vala annak okaert, az hatalmas czazar, hogy ez frater Gorg myert hog barat, nem wolna fesven aranak, ezwstnek es semy gazdag-sagnak gwytesere.

3. Harmadik oka ez, hogy gondolta az hatalmas czazar, hog eh barat wen ember wolna, az okaert welte ő folsége, hog myden zolgay kozot czak eh barat wolna, ky meg emlekoznek az ő konereből, mellet mynden nap ennek az ő meg hol(t) wranak jo tetelmeneből. Es hog az ő wranak jo tetelmeneről mindenkör meg emleköz-

nek; ne lene fesven, de inkább mynd holtgiglan az kyalr fianak nagy hyusegel zolgalna. Es hog mynden kynchet az kyr(al)ne azzonak es az kyalr fianak hiusegel gwtene es azt gwtene az kyalr fia erzeneben wayg zekrenebe. Hogy mykor az kyalr fia fel nevedeknek es az fejedelemtwl kyralia koronaztatnek, lenne mybol az ő sereginek fizetny es hog mynd nemest, nemtelent es orzagaba lakozokat hozza haytana az kyalr fianak es kyralne azzonak engedelme es hywsege alla. Es azt hitte az hatalmas czazar az frater Gorgnek hywsegeről es chak az kyalr fianak okaert myvelt illen nagy tyztetegot es kegelmesseget az hatalmas chazar az baratal. Tudny illik, hog az kyralne azzont es az ő fiat nagy felelemel tyztelne es hywsegel zolgalna es minden kynchet az kyalr fia zekrenebe gwtene.

De az hatalmas czazar az felsegős francyay kyraltwl az ő zerelmes attiafiatwl Ferdinandos kyralnak dolga felol es ezt ertete hywsegel, hog ez, noha barat es alazatos ruhaba barat modon jar, de maga e wylagy fesvensegert az ő hitit meg zekte es rakva ördögel es hog az fesvensegert es e keves avagy rovid eletert ő magáról el feletkezet es az el vet jokrol es kenerrol, mellett wot az ő meg holt wratwl. Anakokaert, hogy hueltlensegbe esne, mykypen arulo és hog az kynchet, mellet Erdelben es egeb orzagba gwtöt, nem kyralne azzonak, sem az kyalr fianak zekrenyebe gywitotte, hanem mynd maganak kapczolta. Melnek nemel rezet Romaba, nemelüt Wenecebe, nemeliet pegiglen Walentiaba kwldot. Enek felete mynden varakat es jo öröksegoket ő hatalma ala foglalt. Annak felette mynden feles wytezlő fyrfiakat zep bezedevel es penzevel hozza hitetöt es myndenkor kez serege volna, ezenkepen rekeztete be az kyalr fianak wdvarat, hogy zolgay ne legenek.

Ez arulo, mykor az hatalmas czazar Buda warasa alat wolt, meg eskwt az bibliara es az ő körözten hitire, hog mynd holtgiglan az kyalr fianak hiven zolgalna; ha e hitvan lator az czazartul nem felt, kelet volna felny az hatalmas wr istentwl, hogy az ő hitetlensegeiert es hitinek meg szegeseiert az ő lelket el ne vezteneie.

Es walaky volna, az ah ky e baratnak segetsegwl es oltalmul lenne akarmy keppen, az es ollian arulo, mykypen e barat.

Mynd ezoknek felete groff Miclossal ¹ Ferdinand tanaczaval titkon való tanachot tartot, hog walami nemw czalarádsagal az felseges kyralne azzont mynd az ő fiaval egetembe Erdel orzagbol ky kwl-

¹ gr. Salm M.

deneie az Ferdinandos hatarara es annak utana azt irta volna az imperator portaiera, hog az kyalne azzony mynd fiaval egetemben Ferdinandoshoz futot volna, Anak wtana a warakat egenkent Ferdinandos kezebe adna walamy modal es okal es azt írna az hatalmas czazarnak, hog az Ferdinandos zolgay el vettek volna az warakat es tartomanokat.

Illel alnoksagval akarta minden warakat, tartományokat es ewnon magatokat el arulny, hogy sem tw, sem az hatalmas czazar az ő arultatasat es hitelenseget meg ne erthetne. Hog ennek wtana az arultatasaert az hatalmas feiedelem tutoket fogságba wynne. Ezenkepen neztetek volna myndnyaian az eg lator arulo barat myat.

Mykor pegig az hatalmas czazar ez dolgot es e baratnak arulasat es az tü artatlansagtokat e dologba meg ertete volna, myndiarast az kyal fian es tw raytatok konorwle, hog eg hitvan, lator, arulo baratert el ne vesznenek enni sok jambor embörök. Annak okaert kwldot engemet az czazar ő paranczolatiban az felsegos kyalne azzonhoz es az Janos kyal fiahoz es tw hozzatok myndnyaian wrak, hog meg erczetek az ő paranczolatiat es hog engedelmesek legetek az kyal fianak. Es az arulot, gonoz tevt köztetok ne tarczatok, de walamykeppen lehet, annak avagy feiet wegetek, avagy elevenen az kyal fia kezében adiatok, hog illel latorert az orzag el ne vezzen.

Az hatalmas czazar ezt mondia es fogadia: hog ha az kyal fianak attia nynczen (az czazar isten segetsegeből egessegbe wagion es el) es az kyal fianak attia lezen, myndnenben őtet meg segíti. Az kyal fianak hitetleny ő hitetleny, ah kyk pegig az kyal fianak hivek, az czazarnak es hivek, Effelek tyztessegot es kegelmessegöt wesznek az czazartwl. Valamykypen pegig az kyal az czazarnak ír, azonkepen czelekedik weletok, mert az kiral fia levele az czazarnal kedves. Es hog ha az kyalnak fia (kyt isten ne aggion) meg haland, a czazar mynd azon által az orzagot twletok el nem wezy, de annak adia, az ky tw közötetök az wrasagra es orzag oltalmara jelesb ember lezen es hivek es nagyobb tyztessgebely. De ollj okal, hog az orzagot hwwsegel biria.

Az felseges czazar twnektok semi gonozt nem gondol, kynczet es twletok, avagy birodalmat nem kevan, csak azt kevania, hog az ő parancholatianak engedietök es az kyal fianak hivek legetök.

Külczim : Nuntium turcarum imperatoris per interpretem et turcam Mamuth, ad status Transylvaniae.

7. *Isabella dei gratia regina Hungariae, Dalmatiae et Croatiae etc.*

Spectabili et magnifico domino Kazwn passæ budensi ac potentissimi imperatoris turcarom in Hungaria locontenenti amico nostro honorando salutem et omnis boni incrementum.

Spectabilis et magnifice domine, amice honorande.

Nonctii dominationis vestræ spectabilis et magnificæ, quos com literis ad regnicolas miserat, propter tumultus, qui in hoc regno exorti erant, eos convenire non potueront; brevi tamen regnicolæ ipsi conveniunt. et tunc de omnibus inter se concludent. Nonctios quoque nostros ad potentissimom imperatorem unacom Ciussu quo citius fieri poterit. missuri somus; itaque com de secunda deductione hominom dominationis vestræ spectabilis et magnificæ reverendissimo domino thesaurario mandassemus eos per homines suos fidelis episcopus varadiensis deinde uno ad dominationem vestram spectabilem et magnificam mittendos curavit, qui frater Georgius apod nos fuit, nosque reconciliavit ac nobis et illustrissimo filio nostro fidelia obsequia commendavit. Rogamus ergo vestram spectabilem et magnificam dominationem, ut si deinceps nobis bonom amicom exhibeat nostramque et regni causam apud potentissi-

7. *Isabella isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia és Horvátország stb. királynője.*

Tekintetes és nagyságos Kázon budai pasának, a hatalmas török császár magyarországi helytartójának, kiváló barátunknak üdvöletünket és minden jóban való gyarapodást!

Tekintetes és nagyságos úr, tisztelt barátunk!

Tekintetes és nagyságos uraságod követei, kiket levéllel küldött az országrendekhez, az országban kiüthött zavargások miatt nem juthattak el ezekhez, azonban nemsokára maguktól összegyűlnek a rendek, s akkor határoznak majd mindenről. Mi is elküldjük követeinket a csausszal együtt a hatalmas császárhoz, a mily gyorsan csak lehet; a midőn tehát tekintetes és nagyságos uraságod embereinek szerencsés kivonulását meghagytuk a főtisztelendő kincstárnok úrnak, egyúttal gondoskodtunk róla, hogy a váradi püspök megbízható embereivel őket azután tekintetes és nagyságos uraságodhoz küldje. Ez a György barát nálunk volt, minket kiengesztelt és nekünk és felséges fiunknak engedelmességet fogadott.

Kérjük tehát tekintetes és nagyságos uraságodat, hogy ezután jó barátunknak tartsa magát és a mi országunk ügyét a hatalmas csá-

mom imperatorem commendet et com ipso domino thesaurario bona vicinitate utatur.

Dominationem vestram spectabilem et magnificam benevalere optamus.

Datum Albæ Juliæ, in festo beatæ Katharinæ, anno domini 1550.

Külczim: Spectabili et magnifico domino Kazwn passæ budensi, potentissimi imperatoris Budæ et in regno Hungariæ locumtenenti, amico nostro honorando.

szárnál pártolja és a kincstárnok úrral jó szomszédságban éljen.

Tekintetes és nagyságos uraságnak jó egészséget kívánunk.

Kelt Gyulafehérvárt, 1550, Katalin napján (november 25).

Tekintetes és nagyságos Káson budai pasának, a hatalmas császár budai és magyarországi helytartójának, tisztelt barátunknak.

Eredetijök: M. kir. Országos Levéltár kincstári osztálya, Tört. Emlékek fasc. I.

A gyöngyösi tanácskozás fegyveres megzavarása miatt a török biztosok ellen panaszt tett I. Ferdinánd a portánál, erre felel I. Szolimán szultán viszonzódat emelve; a török eredeti egykorú olasz fordítással együtt Malvesius (Malvezzi) János Mária császári követ jelentése mellékleteként a bécsi cs. és kir. áll. udv. és titkos levéltárban van «Turcica» gyűjt. 7. fasc. II. 1550. $\frac{28}{V}$ jelzettel, mellette a kiküldött török vizsgáló bizottságnak a portához intézett jelentése újabb német fordítás kíséretében:

A szultán levele:

Da poi che le littere nostre de qua sono arivate da quel tempo, che havemo fatto la pace de queste doi parte, chi sono fatti li dani el sangiach bey de Segedino el cadi de Buda andando in quel loco dove examinavano con li vestri comisary rinovandosi e testando examinando el cadi de Buda venendo in collera sopra li turchi disse: non voglio acceptare testimonii christiani sopra de mosurmani et per questa causa non si ha processo alla justitia come bisognave et questo hano cosi fatto intender à noi sopra la bona amicitia et fede, che havete con noi, el vostro Ambasiatore el tutto hanno fatto intendere alla porta nostra et è la verità del tutto per questa causa el beglerbey de Buda et el Bassa de Segedino sangiacho et el cadi de Buda hanno scritto à noi litere del successo, come tal testis è stato nella isola della villa, chiamata delle pecore, li homeni è de

quella isola essendo andati in mercantia in Transilvania el castel de Agria li homeni del quale hanno preso nelle barche homeni trenta-cinque et amazati et sono anchora homeni sette, schiavi de quelli, nove milia ducati et novecento et diciotto ducati gli hanno tolti fra robbe et dinari et, cosi aferma, voler provar et pigliando questi homeni, promeseno da poi quatro giorni rendere ogni cosa de Atvan uno spay, che si chiama Veli, uno che si chiama Nali christiano si ha lamentato, come li hanno pigliato uno servitore et cavalli et el detto Veli nega talcosa non esser la verità et cosi andavo cercando christiani testimonii per provar et per tal causa non volse el chadi, che li testimonii christiani parlassano sopra mosurmani et non accettò el suo ditto et con questa scusa et inventione se sono levati dalla ragione et cosi ne hanno fatto intendere qua alla porta sicome sono andati et levati. Anchor ne ha avisato alla porta nostra come uno, che se chiama Nasuf figliolo che fu de christiano è merchadante stante davanti alli comisary per domandar ragione et justitia uno hungaro Balit se chiama pronome, con li soi cavalli uno castello, chiamato Lac, li homeni del quale venero alla strada ad assalto et gli presero fra robbe et dinari ducento e sette milia aspri et ducento e settanta aspri li presero et anchora lui istesso fece schiavo e stato in catinerio tempo assai et gli hanno fatto torto et mal trattamento assai, rispose li comisary: noi non sappiamo, che habbia hauto tanto danno ma sopra la nostra testa faremo, per che chi non si puol usar questa ragione et faremo, chel nostro Re non manchara de iustitia li quali spay de Semendria uno Ali et unaltro desso Ussaim per questo Nasuf noi faciamo bona testimonianza, de quello hanno preso al ditto Nasuf et atestano esser vero et questi tali Ali et Ussaim furno presi insieme con el detto Nasuf et come gli fu preso li docento e sette milia ducento setanta aspri fra dinari at robe se trovarno apresso detto Nasuf et atestorno, esser stati tolti per christiani et cosi hanno sententiato per questa causa venendo el vostro Ambasiatore per le doi parte digando, che quelli, che erano per li danni dalle doi bande era contento, che si vedesse con iustitia de far ragione à chi l'havesse, havevamo comandato al cadi de Buda et al sangiach bey de Segedino, che sopra la nostra fede non accetasse testimony christiani et dappoi che à noi e querelato el cado de Buda habiam terminato, che quel cadi non vadi piu a fare testis a Segedino sangiach bey et al cadi che Belgrado havemo comandato, che vadino a far el testis et li danni che sono stati fatti per li vestri homeni, che se vedano con bona iustitia li nostri subditi et homeni

etiam nostri anchor si vedera per iustitia cosi de dinari robbe mobili et cavalli et altri animali, che del tutto si faccia iustitia et se li vostri homeni hanno qualche segnale seu inditio delle robbe, che li sono state tolte da li nostri, che le siano restituiti, solamente che non siano tolte per manè de ladri et che non sia cosa fora de li capituli della pace che provando ogniuno habbia el suo et li vostri venendo alli nostri pæsi fanno piu male, che bene et poi fugirono nelli vestri castelli, deli quali alchuni sono pigliati da li nostri et noi li gastigamo et quelle robbe che sono pigliate dalli ladri, che non sono in li capituli della pace non e honestà de parlarne cosa alchuna. anchora se trovate voi qualche ladri de li nostri, che siano venuti a robar nelli vestri pæsi fareti questa gratia al signor de mandarli, qua in catena presi; acio che sappiamo la verità del tutto et per che faremo tornar busiardi alchuni, che parlano le busie contra di noi et de quelli confini et cosi farete, che con bona amicitia se faciano le cose tra li vestri et nostri comisarÿ, perche molti faremo parare mentirosi de quelli, che parlano male contra de voi et de noi restituendo con bona amicitia a tutti la robba sua et castigando li ladri in quelli confini.

(Bő kivonata a II. és III. sz. német fordításban, illetőleg a levél azon jegyzőkönyv és jelentés alapján iratott.)

I. Vizsgáló-bizottság jelentései:

Die Commissäre des Königs referierten in der Angelegenheit des Madschai Miklosch, der während unserer commissionellen Dienstleistung aus der Festung von Erlau in das Szegediner Sandschakat an der Spitze von 35 Reitern eingefallen und vor einiger Zeit nach Konstantinopel geschickt worden ist und gaben an, dass, als jener Madschai Miklosch von einigen als Timar verleihenen Dörfern des zum Sandschakate von Szegedin gehörigen Distriktes von Kalodscha die Abgaben zu beheben und für die Bedürfnisse der Festung Erlau

A király biztosai jelentést tettek a Magyar Miklós ügyében, ki a mi hivatalos eljárásunk közben Eger várából 35 lovas élén a szegedi szandzsákságba betört és nem sok idővel ezelőtt Konstantinápolyba küldetett; úgy adták elő a dolgot, hogy midőn ezt a Magyar Miklóst a szegedi szandzsáksághoz tartozó kalocsai járás néhány timárként¹ adományozott községébe az adó behajtására és az egri vár szükségleteire való

¹ Timár: török katonáknak adományozott hűbérbirtok a hódoltsági területen.

Wagen herbeizuschaffen ausgesendet worden, man ihn angehalten habe und er nach Konstantinopel habe geschickt werden müssen (diese Stelle ist auch im Original unklar).

Auf die Bemerkung, dass, während ich mit ihnen gemeinschaftlich in dem zum Sandschakate von Gran gehörigen Orte Budscha der Untersuchungsarbeit obgelegen, drei Male ihre geharnischten Reiter gekommen, dass man von Szegedin aus den Kanonendonner gehört und dass sie im Dorfe Ser von 4 Leuten des Feldobersten des erwähnten Sandschakates einem den Kopf abgeschnitten und die anderen drei gefangen hätten; dass sie das zweite Mal einen Kaufmann von Szegedin angefallen, seine Güter und Waaren im Werthe von mehr als 900 fl. und nebstdem 14 Kutschen und soviele Rosse geraubt hätten; und dass das dritte Mal ihrige Leute gekommen seien Dörfer des Kalotscher Districtes zu plündern und acht dem Sultan oder anderen gehörige Ortschaften, nach Art von Timars in Besitz zu nehmen; — was der Grund von dergleichen Einfällen sei? — entgegneten sie: Unser König hat eingewilligt für seine ungarischen Besitzungen dem Sultan jährlich einen Tribut von 30.000 Ducaten zu entrichten; so lassen auch wir von des Sultans Unterthanen nicht ab,

szekerek beszerzésére küldték, ott elfogták és valószínűleg Konstantinápolyba vitték. (Ez a hely az eredetiben is homályos).

Arra a megjegyzésre, hogy mi az oka az aféle beütéseknek, mint: míg én velök együtt az esztergomi szandzsákhhoz tartozó Budsza (?) községben a vizsgálat folytatásával voltam elfoglalva, háromszor törtek ki pánczélos lovasaik, úgy hogy Szegedig elhallszott az ágyúdörgés és Szer községben az említett szandzsákh ezredesének 4 embere közül egynek fejét vágták le s a többi hármat foglyul ejtették; hogy — másodsor — egy szegedi kereskedőt megtámadtak és 900 frtnál több értékű összes javát és árúit 15 szekérrel és ugyanannyi lóval együtt elrabolták és hogy — harmadsor — embereik azért jöttek, hogy a kalocsai járás községeit felprédálják s hogy 8, a szultán vagy mások birtokában levő timár jellegű helységet elfoglaljanak: ezt felelték: «A mi királyunk beleegyezett, hogy magyar birtokaiért a szultánnak évi 30.000 arany adót fizet; ezért mi sem hagyjuk el a szultán alattvalóit, hanem a magunk részéről mi is elszedjük tőlük, a mi nekünk jár és minket illet.»

sondern holen uns auch unserer Seits was uns zusteht und gebührt.

II. Ein anderer Bericht derselben.

Es ist uns ein hoher kaiserlicher Befehl zugekommen des Inhaltes, dass der König von Wien an die hohe Pforte einen Brief geschickt und darin geklagt habe, dass einige Sandschak Beje und Truppen Unterthanen des Königs getödtet oder gefangen genommen und ihr Hab und Gut geplündert hatten; und dass ebenso auch von Sandschak Bejen Berichte eingelaufen seien, wie von den Besatzungen der dem erwähnten Könige gehörigen Festungen und von Anderen den Anhängern des Islams und den grossherrlichen Provinzen Schaden zugefügt worden.

Als nach Ankunft der königlichen Commissäre in dem zum Sandschakate von Hatvan gehörigen Orte Gyöngyös die Untersuchungs-Commission zusammengetreten war und ihre Arbeiten begonnen hatte, kamen sämtliche ungläubige Bewohner der Stadt Dschesirei-Kojun (= Schafinsel) vor die Gerichtsversammlung und machten in Gegenwart der königlichen Commissäre folgende Aussage, deren Wahrheit sie betheuert: «Die Mannschaft des Befehlshabers von Erlau, Dobó István, hat von unseren Leuten, welche während des

II. Ugyanazoknak egy másik jelentése.

Egy magas császári parancs érkezett hozzánk azon tartalommal, hogy a bécsi király a magas Kapuhoz levelet küldött s ebben panaszkodik, hogy néhány szandzsákbég és (török) csapat a király alattvalóit megölte és javaikat felprédálta; és hogy hasonlóképen a szandzsákbégektől is érkeztek bejelentések, hogy az említett király várainak őrségei és mások az izlám követőinek és a nagyúri tartományoknak károkat okoztak.

Midőn a királyi biztosoknak megérkeztével a hatvani szandzsákhöz tartozó Gyöngyös városban a vizsgáló-bizottság összeült és munkáit megkezdte, Dseszirei-Kojun (Juh-sziget)¹ város összes hitetlen lakói törvény elé jöttek és a királyi biztosok jelenlétében a következő feljelentést tették, melynek igaz voltát erősítették:

«Dobó István egri parancsnok legénysége a fegyverszünet alatt Erdélybe (a királyné országába) üzleti ügyekben utazó embereink

Waffenstillstandes in Handelsgeschäften nach Siebenbürgen (dem Lande der Königin) reisten, 35 Personen getödtet und 7 gefangen genommen und unser Hab und Gut in Werthe von 918 fl. geplündert und gegenwärtig sind sowohl unsere Habe, als unsere Leute noch in ihren Händen.» Hierauf nahmen die königlichen Commissäre die Rückerstattung derselben binnen 4 Tagen auf sich.

Gegen den Sipahi Weli von Hatvan sagte der tributpflichtige Unterthan Bálint aus, dass er ihm einige Rosse und Diener genommen hätte und brachte auf Weli's Lügner Ungläubige als Zeugen. Da aber gegen Muselmänner das Zeugniß von Ungläubigen unstatthaft ist, so hoben die königlichen Commissäre die Sitzung auf, erhoben sich und gingen fort,

III. Abschrift eines Protokolls des Richters von Ofen.

Der Kaufmann Nussich-ben-Abdullah hat vor der Untersuchungs-Commission in Gegenwart der königlichen Commissäre folgendes ausgesagt: «Auf dem Wege von Stuhlweissenburg nach Ofen stiess ich auf Reiter des ungläubigen Befehlshabers Magyar Bálint und Gesindel aus dem Schlosse von Lak; sie fielen mich an, nahmen mir meine Barschaft und Habe, im Ganzen 207.276 Aspern, ergriffen mich, hielten mich

közül 35 személyt megölt s 7-et elfogott és minden javunkat 918 fl. értékben elrabolta; jelenleg is úgy javaink, mint embereink kezökben vannak.» Erre a királyi biztosok elvállalták, hogy 4 napon belül visszaszolgáltattják.

Weli hatvani spahi ellen Bálint adófizető alattvaló azt vallotta, hogy ez néhány lovát és szolgáját elhurczolta és Weli tagadására hitetleneket hozott tanúul. Mint-hogy azonban muzulmánok ellen hitetlenek tanuvallomása nem érvényes, ezért a királyi biztosok az ülést bezárták, felkeltek és elmentek.

III. A budai bíró egy jegyzőkönyvének másolata.

Nussuch-ben-Abdullah kereskedő megjelent a vizsgáló bizottság előtt és a királyi biztosok jelenlétében a következő feljelentést tette:

«A Székesfehérvárról Budára vivő úton a laki várac hitetlen parancsnokának: Magyar Bálintnak lovasaival és cselédségével találkoztam; ezek megtámadtak, elszedték készpénzemet és árúimat — összesen 207.276 oszpora értékben, elfogtak, hosszú ideig fog-

lange Zeit gefangen und miss-handelten mich über die Massen.» Die königlichen Commissäre entgegneten hierauf: Wir haben es von unserem Könige selbst erfahren, dass du dergestalt miss-handelt worden; wird dir hier dein Recht nicht zutheil, so hat er es auf sich genommen, es dir zu gewähren. Da ausserdem die Spahis des Sandschakats von Semendria, Ali Abdullah und Hassan-ben-Abdullah-Madschir, in Übereinstimmung mit Nussuchs Angabe bezeugten, dass sie es wussten, dass er, als er ergriffen wurde, 207.276 Aspern an Barschaft aus Waaren bei sich hatte und dass die Ungläubigen sich derselben zugleich mit seiner Person bemächtigten, wurde ihr Zeugniß geprüft und angenommen und auf Nussuchs Verlangen zu Protokoll genommen.

ságban tartottak és mód nélkül rosszul bántak velem,» A királyi biztosok erre azt felelték: «Magától királyunktól értesültünk róla, hogy mit csináltak veled; ha itt nem kapod meg igazságot, magára vállalta, hogy ő szolgáltat neked.»

Minthogy azonkívül Ali Abdullah és Hassan-ben-Abdullah-Madschir Szendrő-szandzsákságbeli spahik Nussuch vallomásával egybehangzólag bizonyították, hogy ők tudják, hogy — mikor fogságba került — 207.276 oszporát vitt magával készpénzben és árukban és a hitetlenek személyével együtt ezt is birtokba vették: tanuvallomásukat meghittették, elfogadták és Nussuch kívánságára jegyzőkönyvbe vették.

A gyöngyösi eset befejeztül tekinthetjük I. Ferdinánd 1550 jún. 5-én Malvezzihez intézett alábbi levelét (ugyazon gyűjteményben és iratcsomóban 29, I. 550 5/VI. jelzettel. Sajátkezű aláírás, vörös viasz záró-pecsét nyomával.)

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austriæ etc.

Egregie fidelis dilecte. Ex literis nostris simul et annexis scripturis, quas ad te cum ipsis literis nuper misimus, cognoscere potuisti. quid te isthic agere hoc tempore iuberemus, et qua legatione nuncios nostros ad passam Budensem et Mustapha begum proxime miserimus. Cum igitur nuncii ipsi nostri Buda ad nos reversi responsum a passa tulerint, quale ex presentibus incluso literarum exemplo cognosces. Visum est de re tota e vestigio te facere certio rem, ut posteaquam præter scitum imperatoris Thurcarum ea in

Gyengyes nuper a Thurcicis commissariis accidisse passa affirmat, quæ acciderunt, neque ququam sibi vel alteri cuiquam commissum esse de muniendo Zolnok, sed tantum castellum quoddam in Waal erigendum esse ex mandato eiusdem imperatoris, prout ex præfato exemplo literarum nostrarum clarius accipies, idemque passa liberaliter se ad omnia iusta et honesta videtur offerre, agas iustesque iam modis omnibus, ut iubeatur per istum Thurcarum principem passæ Budensi, ne in communiendo præfato Waal ulterius procedat et communionem etiam factam demoliatur, quandoquidem locus ille æque sub nostra est iurisdictione ac imperatoris Thurcarum, cum iam inde ab initio initarum induciarum coloni eius loci nobis perinde censum solverint atque ipsi imperatori, neque propterea deceat in loco medio et communi quovis prætextu durantibus induciis ullum novum fortalicium erigere, id quod nos hactenus cavimus diligenter cavebimusque imposterum, ne quam occasionem querelæ præbeamus male a nobis observatarum induciarum, ut vero etiam isthinc rursus iubeantur convenire Thurceici commissarii cum nostris in loco designato, testimoniaque christianorum admitti, quemadmodum nuper ad te copiosius scripsimus, utque res omnes eo loco et statu permaneant, in quo tempore initarum induciarum fuerunt. Similiter agas diligenter, affirmans nos pro bona vicinitate confederationeque tuenda et confirmando id expetere, vicissimque pro nostra parte nos idem effecturos. Quidquid autem ad responsum præfati passæ Budensis replicaverimus, ex exemplo prædicto intelliges, secundum cuius tenorem ea, quæ pro sua singulari rerum agendorum prudentia per te isthic fuerint agenda, poterunt rite curari. Datum Wiennæ, die quinto mensis Junii, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo.

Ferdinandus m. p.

Nicolaus Olahus m. p.

Episcopus Agriensis.

Ferdinandus Malatesta m. p.

Kivül: Egregio Joanni Marie Malvecio Agenti nostro apud Sere-
nissimum Imperatorem Thurcarum, fideli dilecto.

Ferdinánd, isten kegyelméből a római birodalom, Magyar-, Cseh-
ország stb. felséges királya, Spanyolország infánisa, Ausztria főher-
cege stb.

Kiváló kedvelt hívünk! Levelünkben valaminthogy a neked minap kül-
dött levelünkhöz mellékelt iratokból megtudhatod, hogy mit parancsol-

tunk, hogy miben járj el jelenleg és hogy milyen megbizással küldtük követünket a budai pasához és Musztafa béghez. Midőn tehát követünk Budáról visszatértek, a pasától azt a választ hozták, melyet a jelen levelünkhöz csatolt másolatból megismerhetsz. Jónak látjuk, hogy az egész ügyet elejétől kezdve tudassuk veled, hogy — miután a pasa azt állítja, hogy a török szultán tudta nélkül vitték végbe a török biztosok a minap Gyöngyösön mindazt, a mi ott történt, s Szolnok megerősítését sem bízta senki sem ő rá, sem senki másra, csak a Vál nevű váracsként építése volt a szultán parancsában, a mint a levelünkben levő előbb említett másolatban világosan láthatod és a pasa maga önkényt ajánlkozni látszik minden igazságos és tisztességes dologra: intézd és sürgesd tehát minden módon, hogy parancsolja meg a szultán a budai pasának, hogy az említett Vál megerősítését ne folytassa s az eddig készült erődítést bontassa le, minthogy az a hely egyformán van a mi és a török császár fenhatósága alatt, hiszen e helység lakói is a fegyverszünet beállta óta egyformán fizetik az adót nekünk és a szultánnak, épen ezért nem illik, hogy közös helyen a fegyverszünet tartama alatt bármily ürügy alatt is bármiféle erődöt építsenek, a mitől mi eddig szorgosan óvakodtunk s ezután is tartózkodni fogunk, nehogy arra a panaszra nyujtsunk okot, hogy rosszul tartjuk meg a fegyverszünetet; a török biztosoknak is megint rendeljék el, hogy jöjjenek össze a mieinkkel a kijelölt helyen és hogy a keresztyének tanuvallomását fogadják el, a mint ezt neked a multkor bővebben megírtuk és hogy minden azon a helyen és állapotban maradjon, mint a fegyverszünet kezdetekor volt. Hasonlóképen igyekezzél szorgosan kieszközölni — biztosítva nekünk a jó szomszédságot — a szövetség fentartását és megerősítését, viszont a magunk részéről mi is meg fogjuk ezt tenni. Hogy pedig az említett budai pasa feleletére mit válaszoltunk, a fentemlített másolatból megértheted, melynek tartalma szerint mindarról rendesen gondoskodhatod, a miről az elintézendő dolgokra nézve eddig kellett tárgyalnod.

Kelt Bécsben, az Úr 1550-ik esztendejében, június hó 5-ik napján.

Ferdinand s. k.

Oláh Miklós s. k.

egri püspök.

Malatesta Ferdinand s. k.

A gyöngyösi tanácskozást magyar részről vezető Tharnóczy András biztosi minőségben ezután is többször eljár, miután már a komáromi naszádos főkapitányságot odahagyta; ez állásában utódja Zay Ferencz lett, az ismert konstantinápolyi követ. Tharnóczy 1550

május és június havában Kászon pasával tárgyal újlag bizonyos komáromi kereskedők kifosztása miatt; a tárgyalásokat nem személyesen intézi, hanem Szabó László nevű hadnagyát bízza meg vele, kinek részletes jelentése és Allya Mátyás elleni panasza a fenti Turcica gyűjtemény 7 fasc. 1550 $\frac{28}{V}$ — $\frac{6}{VI}$ jelzet alatt található.

1553 végén és 1554 elején Toygon (Tuigun) budai pasával tárgyal a Petrovics Péter erdélyi vajda fegyverkezése miatt támadt zavarokról. (A részletes királyi utasítás fasc. 8. c. 6, 1553 $\frac{12}{XI}$ jelzet alatt.)

Ajándékul visz két kelyhet a pasának, melyet ez nov. 26-án török nyelvű levélben Ferdinánd királynak hálásan megköszön. Tharnóczy részletes jelentése keltezés nélkül 8 fasc. c. 6. 120 sz. alatt olvasható.

Gagyfi Jenő.

Lőportartó a XVIII-ik századból.